

M'n Moederstaol. Zôô gezeed, zôô geschreeve

J. Peels-Mollen en werkgroep Weerderheem in Valkenswaard (red.)

Almere/Enschede: Van de Berg, 2007.

1. Voorwoord

55 Jaar bestaat Heemkundekring Weerderheem in Valkenswaard en de vereniging leeft volop! Meerdere werkgroepen zijn actief en het ledenbestand van de vereniging groeit. De belangstelling voor het Valkenswaardse erfgoed neemt toe en de waarde hiervan krijgt de erkenning die het verdient.

Ter gelegenheid van het elfde lustrum biedt de Heemkundekring Weerderheem u een boek aan over de lokale taal met de verschillen tussen de dorpen Valkenswaard, Borkel en Schaft en Dommelen. De vijf leden van de werkgroep Tongval hebben twee jaar gewerkt aan dit prachtige project. Onder voorzitterschap van Joke Peels-Mollen hebben Mientje Kwinten-Evers, Colette van de Kerkhoff-Smets, Jan Driesen, alias Dries. van Dommele en Charles Fonteijn alias Carolus ruim veertig serieuze en hilarische verhalen vastgelegd. Het bestuur van de Heemkundekring Weerderheem heeft respect voor de deskundigheid van de werkgroep en heeft bewondering voor het doorzettingsvermogen en het enthousiasme om dit boek af te ronden. Het bestuur is dankbaar dat deze werkgroep weer een uniek werkstuk kan presenteren waar veel Valkenswaardse en andere Brabantse inwoners met veel plezier van zullen genieten. Want het dialect moet blijven leven en dankzij deze uitgave met tekst en geluid draagt de Heemkunde bij aan het in stand houden van de lokale Brabantse taal.

Mede door de financiële bijdrage van het Cultuurfonds van de Gemeente Valkenswaard en het Ottenfonds is deze uitgave tot stand kunnen komen. Het bestuur wenst u veel lees- en luisterplezier toe.

Namens het bestuur,
Henk Wessels, Voorzitter.

2. Inhoudsopgave

01. Voorwoord	Voorzitter van de heemkundekring
02. Inhoudsopgave	
03. Inleidend hoofdstuk	Dr. Jos Swanenberg
04. Moeders Taol	Jan Driesen, alias Dries. Van Dommele
05. Nèèjaor	Charles Fonteijn, alias Carolus
06. Sint Tunnis	Mientje Kwinten-Evers
07. Nostalgie	Carolus
08. Zô kan Karneval ok	Joke Peels-Mollen
09. Bôrkel en Schaft is Mulkgat	Mientje Kwinten-Evers
10. Belèvenisse van 'nne boerekiel	Carolus
11. Vurjaor	Carolus
12. Krès-strès	Dries. Van Dommele
13. Opa van De Brug	Mientje Kwinten-Evers
14. Pinksterkoeke	Colette van de Kerkhoff-Smets
15. Klèpschûiw	Dries. Van Dommele
16. Weeze fietse	Dries. Van Dommele
17. Vèèf en zestig plus	Carolus
18. Onze Fokkie	Mientje Kwinten-Evers
19. Bodschappe doen in Italië	Joke Peels-Mollen
20. Ons Mam	Carolus
21. Wasdag	Joke Peels-Mollen
22. Bleft ons taol nog stand houwe	Mientje Kwinten-Evers
23. Vluchte	Dries. Van Dommele
24. Fietse dur de geschiedenis	Colette van de Kerkhoff-Smets
25. M'n Dommele	Dries. Van Dommele
26. Efkes stilstaon	Carolus
27. Zwemparadijs	Joke Peels-Mollen
28. Herinneringe àn d'n twidde Wirreldorlog	Joke Peels-Mollen
29. Hèèrfst	Dries. Van Dommele
30. Van hurre zegge	Joke Peels-Mollen
31. Wurruum in Bôrkel en op de Schaft.	Mientje Kwinten-Evers
32. Gin kosschool mèr pensjenaat	Joke Peels-Mollen
33. Karel Mollenstraot	Joke peels-Mollen
34. Lot de boere erbûite	Colette van de Kerkhoff-Smets
35. Wurruum	Carolus
36. Unne trugblik in d'n tèèd	Carolus
37. Kampere of krampere	Joke Peels-Mollen
38. De mònd december	Joke Peels-Mollen
39. Biechte	Dries. Van Dommele
40. Moederlief	Carolus
41. Munne schooltèèd	Carolus
42. Praot van 'n mederne	

opoe	Joke Peels-Mollen
43. Allinstònd	Dries. Van Dommele
44. 't Kumt zoas 't kumt	Mientje kwinten-Evers
45. D'n tèèd	Carolus
46. Táál	Frans Hoppenbrouwers

Lijst van vóór-intekenaars
Subsidie/sponsors
Nawoord van Henk Wessels

3. Inleidend hoofdstuk

Als het dialect van Valkenswaard, Dommelen en Borkel en Schaft en het onderwerp van deze tekst vormt, stelt zich op de eerste plaats de vraag: wat is dialect? Volgens het Groot Woordenboek der Nederlandse Taal, meestal de dikke Van Dale genoemd, is dialect een taal van een plaats of een streek die verschilt van het Nederlands. Men bekijkt bij deze beknopte definitie het dialect dus vanuit de standaardtaal. Nederlandse woordenboeken hebben immers de standaardtaal als onderwerp. Maar daarmee doen we het dialect tekort; eigenlijk zouden we het dialect niet mogen definiëren vanuit de standaardtaal.

Dialect moet namelijk niet uitsluitend beschouwd worden als een taal van een plaats of streek die verschilt van het Nederlands. Dialect mag bovendien zeker niet beschouwd worden als een overblijfsel van een ver verleden, als onvolkomen taalproduct met misschien wat bijzondere folkloristische kwaliteiten. Dialect dient in de moderne tijd te worden gezien als een volwaardig communicatiesysteem, met culturele wortels diep in het verleden en met een sterke, emotionele band naar de lokale herkenbaarheid en de moderne identiteit. Dialect is niet een platte variant van het Nederlands, maar het Brabants is een taal, met in iedere stad en in ieder dorp een andere verschijningsvorm. Dialect biedt als taal houvast, herkenning en erkenning van de lokale geborgenheid. De dialecten vormen deel en neerslag van het collectieve geheugen van de Brabanders.

Brabantse dialecten

De term 'Brabantse dialecten' kan op meerdere manieren geïnterpreteerd worden. Op de eerste plaats kun je zeggen dat Brabantse dialecten de dialecten zijn die in de provincie Noord-Brabant worden gesproken. Zo zal de provinciale overheid bijvoorbeeld naar de term Brabantse dialecten kijken. Maar men kan Brabantse dialecten ook begrijpen als de dialecten van het oude hertogdom Brabant en dan horen Vlaams-Brabant, Brussel en Antwerpen (stad en provincie) ook bij het gebied waar Brabantse dialecten worden gesproken. Het Woordenboek van de Brabantse Dialecten bestrijkt bijv. dat gebied, drie provincies Noord-Brabant, Antwerpen en Vlaams-Brabant, waar Brabantse dialecten worden gesproken.

De term Brabantse dialecten kan op de derde plaats ook in taalkundig opzicht gebruikt worden, waarbij de eigenschappen van een dialect doorslaggevend zijn. Dan horen niet alle dialecten van de provincie Noord-Brabant bij de Brabantse dialecten. De dialecten van de gemeente Cranendonck (met Budel, Soerendonk, Gastel en Maarheeze) zijn eigenlijk geen Brabantse maar Limburgse dialecten: daar zeggen ze niet huis maar hoes en niet ik en mij maar ich en mich. Dat klinkt voor andere Noord-Brabanders Limburgs in de oren.

Eigenschappen die Brabantse dialecten hebben, zijn in elk geval:

1. -ke bij verkleinwoorden: een mannetje is een manneke of mènneke,
2. de g- bij woorden voor jij en jullie: gij en gèllie,
3. en -ie- en -uu- zijn tweeklanken geworden.

Dat laatste betekent dat Brabantse dialecten niet tied voor tijd hebben of buuk of boek voor buik, zoals dat wel het geval is voor heel Oost-Nederland. Dialecten in Limburg, het Land van Cuijk, de Achterhoek, Twente en Drenthe hebben allemaal tied voor tijd en buuk of boek voor buik. Brabantse dialecten hebben dat niet omdat de oorspronkelijke klinker ie en oe er tweeklanken geworden zijn, net als in het Nederlands.

In het bestek van deze beschrijving van het dialect van de gemeente Valkenswaard wordt de term Brabants dialect verder in de zin van de dialecten in de provincie Noord-Brabant gebezigd.

De dialecten van Noord-Brabant verschillen onderling en daarbij verschillen ze niet allemaal evenveel van elkaar. Sommige dialecten lijken veel op hun buurdialecten en andere doen dat veel minder. Het dialect van Valkenswaard lijkt meer op dat van Dommelen dan op dat van Borkel, Schaft, Westerhoven en Bergeijk, maar meer op het dialect van die plaatsen

dan op dat van Geldrop, Heeze en Leende, laat staan op de dialecten van de gemeente Cranendonck. Als dialecten zo meer of minder op elkaar lijken, kunnen we ze dus in groepen verdelen en kunnen we Noord-Brabant in dialectgebieden opdelen.

In de indeling van de Noord-Brabantse dialecten liggen Valkenswaard, Dommelen, Borkel en Schaft helemaal aan het oostelijke randje van een gebied dat het Kempenlandse dialectgebied heet en dat de zuidwestelijke hoek van het Oost-Brabantse dialectgebied vormt. De grens van het Kempenlandse dialectgebied is de provincie- en staatsgrens in het zuiden en het westen, de heidegebieden bij Oirschot in het noorden en de heidegebieden bij Leende in het oosten.

De indeling van de Noord-Brabantse dialecten is voornamelijk gebaseerd op het werk van professor Antoon Weijnen uit de jaren '30 en '40. De grenzen tussen verschillende dialectgebieden zijn gebaseerd op taalverschijnselen, waarvan er in de volgende paragraaf een aantal voorbeelden wordt gegeven, en op taalbewustzijn. Daarbij werd aan mensen gevraagd op welk dialect zij het hunne vonden lijken. Vervolgens tekende Weijnen pijltjes tussen plaatsen waarvan men zei dat dialecten op elkaar lijken en waar uiteindelijk geen pijltjes waren getekend, daar trok hij lijnen. Die lijnen komen heel goed overeen met de grenzen van taalverschijnselen. Voor de gemeente Valkenswaard werden nogal wat pijltjes getekend: tussen Borkel en Schaft enerzijds en anderzijds Bergeijk, Luiksgestel, Riethoven, Westerhoven, Dommelen en Valkenswaard, tussen Dommelen enerzijds en anderzijds Bergeijk, Luiksgestel, Riethoven, Westerhoven, Waalre, Aalst, Valkenswaard, Borkel en Schaft en tussen enerzijds Valkenswaard en anderzijds Waalre, Dommelen, Borkel en Schaft. Valkenswaard kreeg dus veel minder pijltjes dan Dommelen en Borkel en Schaft die aansluiting met het westen hebben. Er zijn geen pijltjes naar het oosten: Geldrop, Heeze, Leende, Soerendonk sluiten niet aan bij Valkenswaard.

Oost-Brabants versus West-Brabants

Naast taalbewustzijn zijn taalverschijnselen zoals gezegd een criterium bij de indeling van dialecten. Laten we eerst maar eens kijken naar onze provincie als geheel. Dan valt direct op dat er een belangrijke dialectgrens loopt tussen oost en west. Het zal veel Brabanders bekend voorkomen: in het westen en in het oosten zijn behoorlijk grote verschillen in dialect te constateren. Daarbij ligt de grens bij de rivier de Donge, die loopt van Riel via Dongen naar Geertruidenberg, waar ze in de Maas uitkomt.

Een typisch Oost-Brabants kenmerk is het stopwoordje. Het stopwoordje gebruikt men aan het eind van de zin als men impliciet vraagt om instemming. In het Nederlands is dat bijv. 'nietwaar' of 'he'. In Oost-Brabant is dat stopwoordje wanne of wannie en dat is een uitspraakvariant van 'waar (of) niet?'. In Midden-Brabant komt iets vergelijkbaars voor, 'war'. In West-Brabant is dat stopwoordje: 'eej'. Dat doet voor Oost-Brabanders misschien een beetje Zeeuws aan, 'eej' aan het einde van de zin: 't Is schon weer, eej? Dat stopwoordje wannie is in de Peel zelfs terechtgekomen in een spotnaam voor de inwoners van Helmond: de kiewonnies. Het eerste deel van kiewonnies is de imperatief 'kijk', bijvoorbeeld in Helmonds kie naaw!, 'kijk nou eens', en het tweede deel is dus dat stopwoordje.

In de oostelijke helft van Noord-Brabant is er veel umlaut te horen en in West-Brabant vrijwel niet. Umlaut is een Duits woord en doet ons denken aan de twee puntjes op een klinker, het trema, maar het verschijnsel heeft met het spellingsteken eigenlijk niets te maken. Umlaut betekent dat een klinker onder invloed van een andere klank in het woord verandert van uitspraak. Zo veranderen bijvoorbeeld veel woorden van klinker als ze tot een verkleinwoord worden gemaakt: bak - bèkske, stoel-stuleke, kop-köpke, brood-breujke. Dus umlaut zorgt er voor dat de -a- wordt tot -e-, de -oe- wordt tot -uu-, de -o- wordt tot -ö- en de -oo- wordt tot -eu-. De umlaut heeft dus tot gevolg dat een klinker verder naar voren

in de mond wordt uitgesproken, en zo wordt een -oo- tot een -eu-, een -oe- tot een -uu- en een -aa- tot een -ee-.

Naast de vorming van verkleinwoorden kan ook meervoudsvorming umlaut veroorzaken: hoed-huuj, boom-beum, blok-blök. Op de derde plaats kan umlaut voorkomen bij verbogen werkwoordsvormen: ik val - hij vèlt, ik kom - hij kumt, ik loop - hij lupt. Dat zijn de drie gevallen van umlaut waarvan de oorzaak zit in de grammatica: verkleinwoordvorming, meervoudsvorming, werkwoordverbuiging.

Maar op de vierde plaats komt umlaut in Oost-Brabant ook nog voor bij een aantal woorden zonder dat er grammaticale oorzaak is: gruu (groen), geleuve (geloven), kèès (kaas). Van de umlaut bij die woorden ligt de oorzaak in de historische ontwikkeling; die woorden hebben heel lang geleden een uitgang gehad die de klinker heeft veranderd. Ooit werd kaas uitgesproken als kasi en die -i- is afgesleten in het Nederlands van de Middeleeuwen; kasi werd kase en tot slot kaas. In Oost-Brabant heeft die -i- echter de -aa- doen veranderen in een -ee-: kèès.

Nog een echt Oost-Brabants dialectkenmerk is de zogenaamde Meierijse verkorting. De gevallen waarin ze optreedt, zijn net als bij de umlaut te verdelen in twee categorieën: er is wel of niet een grammaticale reden voor de verkorting. Er is een grammaticale reden als de verkorting optreedt bij de verbuiging van het werkwoord, bij de vergrotende trappen van het bijvoeglijk naamwoord en bij de vorming van verkleinwoorden en meervouden. Ten slotte komt deze verkorting ook voor in afleidingen en samenstellingen. Voorbeelden van de verschillende gevallen zijn:

stèèke - ik stèèk, maar hij stèkt 'steken - ik steek, hij steekt'
 heet - hitter - 't hitste 'heet - heter - heetst'
 deur, twee durre, 'n durke 'deur, twee deuren, een deurtje'
 twii - twiddes 'twee - tweedens, op de tweede plaats'
 smèèr – smèrlap, smirlap 'smeer - smeerlap'

Naast deze gevallen, treedt verkorting eveneens op zonder grammaticale reden, bijvoorbeeld in een lange klinker voor een onbeklemtoonde lettergreep: mister, wátter of wötter, torre. Meester, water en toren zijn woorden met een lange klinker en zonder klemtoon op de tweede lettergreep, en deze woorden worden in het Oost-Brabants verkort.

De Meierijse verkorting en de Oost-Brabantse umlaut komen ook in Midden-Brabant voor, maar veel minder stelselmatig. De verkorting en de umlaut zijn typisch voorbeelden van Oost-Brabantse kenmerken die afnemen, naarmate men verder naar het westen gaat. In Midden-Brabant vindt men dus al veel minder umlaut en verkorting, en voorbij de Donge in West-Brabant komen ze nog veel minder voor.

Er zijn tenslotte nog allerlei losse woorden die verschillen tussen Oost- en West-Brabant: tegen een echtgenoot zegt men in het oosten mens, en in het westen vent, een wang is in het oosten gewoon een wang, maar in het westen zegt men van oudsher kaok. Pakken is in het oosten vatte, maar in het westen is dat gewoon pakken en worteltjes zijn in het oosten wörtelkes maar hier heten die peekes. In het westen zegt men broek en in het oosten is een broek een boks en de kikker is een puit maar in het oosten een kikfors. Een vlinder is in het westen een kepèlleke en in het oosten van oudsher een zómmervoogel.

Mölk is het Oost-Brabantse woord voor karnemelk, waar de West-Brabanders van karnemelk spreken of sporadisch van botermelk, dat in de provincie Antwerpen de gewone term is. Gewone melk heet melk in West-Brabant maar wordt in het oosten met de meervoudsvorm romme benoemd. De romme zèn zoer, zegt men dus als de melk zuur is geworden.

In deze paragraaf zijn enkele van de meest opvallende verschillen tussen Oost- en West-Brabants aan de orde geweest. De dialecten van gemeente Valkenswaard doen

vanzelfsprekend met het Oost-Brabants mee. In de volgende paragraaf vormen de eigenschappen van die dialecten van Valkenswaard zelf het onderwerp.

Typisch Valkenswaard

Als we nu ons blikveld vernauwen en kijken van Oost-Brabant naar het zuidwestelijke deel daarvan, dan komen we in het Kempenlandse dialectgebied terecht. De grens van het Kempenlandse dialectgebied is de provincie- en staatsgrens in het zuiden en het westen, de heidegebieden bij Oirschot in het noorden (Oisterwijk, Diessen en Esbeek behoren al tot het Midden-Brabantse dialectgebied) en de heidegebieden bij Leende in het oosten (Heeze, Leende en Geldrop horen niet bij het Kempenlandse dialectgebied). Het Kempenlandse dialectgebied strekt zich zodoende grofweg uit van Eindhoven tot aan de Mierden en van Oirschot en Best tot aan Borkel en Schaft. De gemeente Valkenswaard is dus de zuidoosthoek van het Kempenlandse dialectgebied.

Heeze, Leende en Geldrop wijken af van de Kempenlandse dialecten en vormen een overgangsgebied naar het Peellandse dialectgebied.

Behalve dat de Kempenlandse dialecten veel gemeenschappelijk hebben, zijn er ook verschillen binnen het gebied te constateren. De al eerder genoemde Weijnen, die verantwoordelijk is voor de indelingskaarten van de Noord-Brabantse dialecten, maakt binnen het Kempenlandse dialectgebied een onderscheid tussen een noordelijke helft, de Eindhovense dialectengroep, en een zuidelijke helft, de “eigenlijk Kempense” groep. Cor Hoppenbrouwers noemt in *De taal van Kempenland* (1996) de dialecten die aan de oostkant van de “eigenlijk Kempense” groep worden gesproken, de kerndialecten: Westerhoven, Riethoven, Bergeijk, Borkel en Eersel.

Het Kempenlandse dialectgebied bestaat dus in feite uit vier delen: een noordoostelijk deel met Eindhoven, een noordwestelijk deel met Oirschot, Best en de Beerzen, een zuidwestelijk deel met onder andere Reusel en Hulsel en een zuidoostelijk deel met de kerndialecten van Hoppenbrouwers.

Het dialect van Eindhoven is in feite een verzameling van dorpsdialecten. Door de industrialisering van Eindhoven (dat in 1919 nog maar 6.500 inwoners telde en er nu 200.000 heeft) zijn veel plaatselijke dialectvarianten ondergesneeuwd. De stad Eindhoven heeft zich in geografische zin enorm uitgebreid. De dorpen die daardoor werden opgeslokt, hebben vaak hun dialect, nu van een stadsbuurt, slechts ten dele kunnen behouden. Het Eindhovens in het noordoosten van het Kempenlandse dialectgebied bestaat eigenlijk uit Achts, Woensels, Eindhovens van de oude dorpskern, Stratums etc.

De dialecten van Valkenswaard, Dommelen, Borkel en Schaft behoren dus tot de “eigenlijk Kempense” dialecten volgens Weijnen. Het Borkels wordt als een van de “kerndialecten” in het Kempenlands betiteld door Hoppenbrouwers. Voor de criteria slaan we er Hoppenbrouwers (1996) op na. Hoppenbrouwers is geboren in Valkenswaard maar verhuisde op zijn negende en leerde vanaf die tijd het dialect van Westerhoven spreken. De kerndialecten hebben nog de oude sk voor sch. In Bergeijk, Westerhoven en Borkel zegt men skollek i.p.v. schollek tegen een schort en skop i.p.v. schop tegen een schuurtje. Daarnaast hebben de kerndialecten vaak een -au- in woorden met een -ui-: haus, kraus, laustere en daarin doen Dommelen en Valkenswaard van oudsher met Westerhoven en Borkel en Schaft mee. Hetzelfde geldt voor de -ei- in woorden met een -i-, zoals keinder, weinter, leint (kinderen, winter, lint) enz. en voor de -ùi- in woorden met au/ou: blùiwe, trùiwe, kùiw (blauwe, trouwen, koud).

Samengevat hebben de Kempenlandse kerndialecten van Hoppenbrouwers dus:

1. sk voor sch
2. au voor ui (afhankelijk van medeklinkers)
3. ei voor i (afhankelijk van medeklinkers)
4. ùi voor au/ou

Het Westerhovens heeft veel gemeenschappelijk met het dialect van Borkel en Schaft. Maar in feite gelden de kenmerken van de kerndialecten wat de gemeente Valkenswaard betreft dus enkel voor het dialect van Borkel en Schaft, en zelfs dan nog niet eens altijd. De werkgroep Tongval meldt dat men heden ten dage in Borkel en Schaft wel van trûiwe spreekt, maar niet van blûiwe of kûiw. Dommelen en Valkenswaard vormen toch weer een geval apart, aan de oostrand van dit zuidoostelijk deel van het Kempenlandse dialectgebied. Zij lijken tussen de kerndialecten en de noordoostelijke dialecten van Waalre, Aalst en Eindhoven in te zitten.

In Valkenswaard en Dommelen zegt men voor handen en honden háánd en heund, in Borkel en Schaft is dat hand en hond (het meervoud is daar dus gelijk aan het enkelvoud). Valkenswaard en Dommelen hebben döllekes en Borkel en Schaft böllekes (dennenappels). In Valkenswaard en Dommelen zegt men voor de merel mèlle, in Borkel en Schaft mèlling. Overigens zegt men in Borkel en Schaft tegenwoordig volgens de werkgroep Tongval mirrel. In Valkenswaard zegt men pláts, maar in Dommelen, Borkel en Schaft plak. In Valkenswaard spreekt men òjjem, maar in Dommelen, Borkel en Schaft is adem ásssem. Valkenswaard en Dommelen hebben mès(t) voor mest waar Borkel en Schaft mès heeft. Voor nieuw zegt men in Valkenswaard en Borkel en Schaft nèèj maar in Dommelen nuuw. In al deze voorbeelden heeft Valkenswaard dezelfde woordvorm als Aalst en Eindhoven, terwijl Borkel en Schaft meestal met Westerhoven meedoet.

In Valkenswaard en Dommelen zegt men èèj in woorden als ei, hei en wei, waar men verder naar het westen ààj zegt, maar Borkel en Schaft doet hier soms met het westen en dan weer met het oosten mee. De werkgroep Tongval meldt dat Borkel en Schaft in ei, hei en wei de klinker èèj heeft, terwijl Hoppenbrouwers (1996: 47) ààj geeft voor Borkel en Schaft.

Er lopen dus nogal wat dialectgrensjes tussen Borkel en Schaft enerzijds en Dommelen en Valkenswaard anderzijds. Ze zijn gebaseerd op eigenschappen, klanken of woorden, van de diverse dialecten. Zoals gezegd kunnen dialectgrenzen ook op bewustzijn van dialectsprekers gebaseerd zijn. Daarop is de pijltjeskaart van Weijnen immers gebaseerd. Dat bewustzijn van dialectsprekers van het verschil in taal en identiteit kan ook leiden tot schimpzinnen en spotnamen.

Bergeijk is lang de grootste plaats in deze regio geweest en de inwoners vonden, zo tekende Harrie Franken op (heruitgave 2003), dan ook:

Tèttegerèt
 d'n bok is vet
 ik gaoi 'rmeë nao Irsel-mèrt
 Irsel-mèrt is me te wèèd
 'k gaoi 'rmeë nao Valkesweerd
 Valkesweerd dè li verkeerd
 'k gaoi 'rmeë nao Dommele
 Dommele li te rommele
 'k gaoi 'rmeë nao Westerhoven
 Westerhoven is e koffiegat (of 't skittegat)
 en Bergààjk dè is de grutste (of skónste) stad

Bergeijk wordt in de plaats zelf van oudsher uitgesproken met ààj, waar men in Valkenswaard èèj gebruikt. Men pestte terug met Bergèèjk dè stink nà de koeiezèèjk. Na de aanleg van de Bèlze lijn, de spoorlijn van Eindhoven naar Hasselt, ligt Valkenswaard niet meer verkeerd en groeit de plaats buur Bergeijk snel voorbij. Valkenswaard wordt tegenwoordig Valkeswird genoemd, maar van oudsher zegt men Valkesweerd. Borkel en Schaft heet in de regio Bòrkel en wordt bespot met Bòrkels mólk, Bòrkels mólk! Hoppenbrouwers vermeldt daarbij dat dat precies was wat de tamboer van hun harmonie speelde als ze in Westerhoven de jaarlijkse uitdeling van de pinksterkoeken kwam

opluisteren en als ze meetrok met de processie naar Meerveldhoven. Men zegt wel dat Borkel, westelijk van de Dommel gelegen, nog meer op Westerhoven lijkt dan Schaft, dat dichterbij de Maastrichterweg richting Valkenswaard ligt.

De inwoners van Dommelen worden beschimpt met de naam Dommelse pinne, dat volgens Van der Heide (2005) verwijst naar het spitse torentje van de dorpskerk. Volgens ons komt die term van de karakterisering gierpinne die naar gierigheid verwijst. Valkeswirdse bokke komme in Dommele slokke, is een term die typeert hoe de inwoners van een kleine agrarische gemeenschap de grote buur ervaren.

Ook uit deze regio stamt Rooj Alst, schèèl Wòldere, krom Dommele en kaol Weerd. Kaal Valkenswaard verwijst naar het pronken van stadse mensen, het zich groot voordoen ten opzichte van de inwoners van kleine omliggende dorpjes. Mooie jurken, maar geen hemd, in Weerd komt er 'n juffrouw uit de stal lezen we in de verzameling spotnamen van Van der Heide (2005). De valkeniersvrouwen waren immers van boerenkomaf. Krom Dommelen verwijst overigens niet op een groot aantal kromme of manke inwoners, maar op de vorm van het dorp. Dommele is zo rèècht as een ossejuk of een ossezèi-jk, klinkt het dan ook.

Het komt natuurlijk niet vaak voor dat een dialect woorden heeft die uniek zijn voor de betreffende plaats. Kenmerken die uitsluitend bij een dialect horen, zijn zeer zeldzaam. Kallepaone is er zo eentje. Enkele jaren geleden gebruikte Johan Biemans uit Bergeijk voor het spelletje Bij Wijze van Spreken (in 't Brabants Uurke bij Omroep Brabant) het woord kallepaone, dat hij in Borkel en Schaft gehoord had. Niemand kende de betekenis. Kallepaone wordt door Hoppenbrouwers als een uitsluitend Westerhovens dialectwoord gegeven. Het is de naam van een populair spelletje dat op het plein van de dorpschool werd gespeeld en sterk leek op 'Schipper mag ik overvaren'. Aangezien kinderen uit Borkel en Schaft lange tijd in Westerhoven naar school gingen, raakte kallepaone daar ook bekend, maar andere plaatsen kennen het dialectwoord niet. Het Dommelse spelletje grènze is waarschijnlijk hetzelfde.

De meikever wordt in Valkenswaard en nergens anders in Brabant eekelbok genoemd, terwijl meikevers niet op eiken maar op beuken leven, in de bukeheg. In Dommelen, Borkel en Schaft heet het diertje mölder of hegmölder. Eekels (eikels) zijn volgens Hoppenbrouwers (1996) overigens éukels in Borkel en Schaft en Dommelen.

De positie van Valkenswaard, Dommelen, Borkel en Schaft in het Kempenlandse dialectgebied is duidelijk. Het dialect van Borkel en Schaft sluit aan bij dat van Westerhoven en daarmee bij de kerndialecten van de Kempen. Valkenswaard en Dommelen kun je in tegenstelling classificeren als randdialecten. Zij missen oude dialectkenmerken als de sk voor sch en de au voor ui. Er loopt dus een dialectgrensje door de gemeente Valkenswaard, tussen Dommelen en Valkenswaard (die onderling ook weer verschillen) enerzijds en Borkel en Schaft anderzijds.

De historische ontwikkeling van het Noord-Brabantse taallandschap

Waar komen deze dialectverschillen nu vandaan? Wat heeft bijvoorbeeld de grens tussen het West-Brabants en het Oost-Brabants veroorzaakt? Taalgrenzen lopen vaak parallel met andere grenzen, bijvoorbeeld aardrijkskundige, staatkundige, volkskundige, economische en kerkelijke grenzen en mogelijk vinden taalgrenzen daarin ook vaak hun oorsprong.

Weijnen heeft in Onderzoek naar de dialectgrenzen in Noord-Brabant (1937) getracht argumenten te geven voor het ontstaan van de dialectgrenzen in Noord-Brabant. Zijn onderzoek paste destijds goed in het kader van de taalgeografische benadering, die net als de toenmalige volkskunde, erop gericht was cultuurgrenzen aan te wijzen en te verklaren. Hoewel sommige historische gegevens inmiddels achterhaald zijn, bevat zijn benadering een aantal interessante parallellen tussen dialectgrenzen en andere grenzen.

Weijnen heeft een aantal factoren opgesomd die volgens hem de grens tussen West- en Oost-Brabant kunnen verklaren, waaronder:

- de staatkundige situatie: er loopt een oude politieke grens ter hoogte van de Donge, en dat riviertje is de grens tussen West- en Oost-Brabant. Al in de Frankische tijd, dus meer dan duizend jaar terug, zou West-Brabant behoord hebben tot de gouw Stria (Strijen) en Oost-Brabant tot de gouw Texandria. Texandria zou in de tiende eeuw bij Neder-Lotharingen zijn gekomen maar een deel van West-Brabant, het latere Markizaat, niet. Zowel Oost- als West-Brabant zouden vervolgens in de elfde eeuw bij het hertogdom Brabant zijn ingelijfd. Daarbij was de Meierij wederom gescheiden van het Land van Breda, want het laatste was een leen van Brabant. De grens bleef nog steeds de Donge en dat was zo tot 1795.
- de religieuze toestand: de zojuist genoemde politieke grens heeft precies hetzelfde verloop als de grens tussen de bisdommen van Breda en 's-Hertogenbosch, die dateert van 1559.
- de aardrijkskundige gesteldheid: vroeger zou er tussen Waalwijk, Vlijmen en Tilburg een groot heidegebied hebben gelegen dat West- van Oost-Brabant scheidde en dat nu in de vorm van heidegebiedjes in onder andere de Loonse en Drunense duinen nog restanten heeft.
- de economische situatie: Oost-Brabant is lang agrarisch gebleven, waar Midden-Noord-Brabant sinds de achttiende en negentiende eeuw een traditie van industrie kent in textiel en leer. Er ontstaat dus een sociaal-economisch verschil tussen Midden-Brabant en Oost-Brabant, dat daarmee gescheiden is van West-Brabant.

Vervolgens citeert Weijnen in dit kader Anton van Duinkerken: “Meiereiers met rond gezicht en zoetjes zeurende stem, nog mensen van vroeger, eenvoudig en goed als de herders van Beteljem. Maar die van West-Brabant zijn taai en rauw als de bast van een wilgeboom, hun ogen zijn nat van de wind en ze bidden als iemand, die praat in zijn droom; de kleiboeren, deftig in 't zondagse pak gaan rechttop met hun stevige kop, als van een ouwe statige klok, gaat hun plechtige harteklop”. Weijnen constateert dan ook dat de Oost-Brabanders mateloos goed, gastvrij en trouw zijn en West-Brabanders godsdienstig, fel, koppig en volhardend. Dat zijn de belangrijkste factoren die Weijnen in 1937 heeft genoemd. Zoals gezegd moet het toenmalige betoog van Weijnen in het wetenschappelijke denken van de jaren dertig van de vorige eeuw geplaatst worden. Het is tegenwoordig niet meer gebruikelijk om te generaliseren over de volksaard. Desalniettemin wordt hier een mooi beeld gegeven van hoe de dialecten en het volkskarakter met elkaar in verband worden gebracht. De karakterisering zal menigeen niet zo vreemd voorkomen. Hoewel we tegenwoordig kanttekeningen zouden plaatsen bij een dergelijke argumentatie omdat de historische gegevens en de taalgeografische benadering inmiddels zijn ingehaald, geeft ze wel een beeld van de vele parallellen tussen dialectgrenzen en andere grenzen. In feite hebben Oost-Brabant en West-Brabant tot 1795 nauwelijks iets gemeen gehad. Ze worden in de zeventiende eeuw samengevoegd tot Staats-Brabant, maar verder hebben ze tot tweehonderd jaar geleden nauwelijks iets gemeen.

En het Kempenland met Valkenswaard? Aan de westzijde grenst het Kempenlandse dialectgebied aan het Midden-Brabantse dialectgebied. De scheiding loopt ongeveer langs Oisterwijk, Diessen en Hooge Mierde. Hier is sprake van een overgangsgebied, waarbij de Meierijsse dialectkenmerken verder naar het westen steeds meer afnemen. Deze dialectgrens loopt parallel aan een folkloristische grens. In het Midden-Brabantse gebied kent men andere poffermutsen en andere kerkenbouw dan in oostelijk Noord-Brabant. Weijnen (1946) suggereert bovendien een economische eenheid van Midden-Brabant tegenover Oost-Brabant op grond van het gebied van de Kamer van Koophandel en Fabrieken rond Tilburg. Veel meer aansprekend is evenwel het uitgestrekte heidegebied tussen Oirschot en Oisterwijk als landschappelijke grens tussen beide gebieden.

Het Kempenlandse dialectgebied wijkt naar het oosten en noorden (naar overig Oost-Brabant) af omdat het veel meer invloeden uit het zuidwesten vertoont, hetgeen verklaard moet worden doordat deze streek vroeger georiënteerd was op Antwerpen. Weijnen vermeldt daarbij dat het Kempenland Ligurisch erfrecht (het stadsrecht van Antwerpen) gehad heeft, terwijl overig Oost-Brabant Belgisch-Helvetisch erfrecht had. Bovendien loopt de rivier de Dommel van zuid naar noord door het Kempenland. Met de bevaarbaarheid van die rivier is de noordgrens van het Kempenlands meteen aan te wijzen. Tot 1807 kon men de Dommel namelijk bevaren tot in Boxtel. Weijnen vermeldt als belangrijkste factor in de begrenzing van het Kempenland en het Peelland het ingesloten liggen tussen moeilijk toegankelijke heidevelden. Het overgangsgebiedje tussen het Kempenlands en het Peellands met Heeze en Leende, heeft vroeger een afzonderlijke baronie gevormd en wordt eveneens begrensd door heidegebied.

Weijnen kon dus nogal wat parallellen aanwijzen van staatkundige, landschappelijke en culturele grenzen die samenvallen met de grenzen van het Kempenlandse dialectgebied. Het blijft evenwel moeilijk te bewijzen, waardoor die dialectgrenzen nu zijn veroorzaakt. Behalve landschap en politiek speelt de oriëntatie van de bevolking (economisch, religieus en cultureel) mee. Binnen de gemeente Valkenswaard zijn Valkenswaard met Dommelen van oudsher meer gericht geweest op het noorden (Aalst, Eindhoven, Waalre) en Borkel en Schaft meer op het westen (Westerhoven en Bergeijk).

Publicaties over de dialecten in de gemeente Valkenswaard

Naast de hierboven al aangehaalde studie van Cor Hoppenbrouwers, *De taal van Kempenland* (1996), waarin Westerhoven centraal staat maar ook de dialecten van de gemeente Valkenswaard volop aan de orde komen, is ook het werk van A.P. de Bont: *Dialekt van Kempenland*, meer in 't bijzonder d'Oerse taal van groot belang voor de dialecten van deze regio. Deze taalkundige studie verscheen in drie delen: deel I Klank- en Vormleer en enige syntaktische Bijzonderheden (1962, XCII + 468 blz.), deel II Vocabularium (1958, 811 blz.) en deel III Geografische Namen (1969, 224 blz.). In 2005 kwam postuum nog een vierde deel uit: *Bestiarium* (137 blz.). In deze dialectbeschrijving staat het dialect van Oerle centraal, maar ook hier is vaak aandacht voor de andere dialecten van het Kempenland, inclusief de gemeente Valkenswaard. Het eerste deel is in feite een grammatica. Het tweede deel, het Vocabularium, is de parel aan de kroon. Dit woordenboek van het dialect van Kempenland lijkt op het eerste gezicht ontoegankelijk, omdat De Bont zijn ingangen met fonetisch schrift heeft opgenomen. Maar als die barrière is genomen, vindt de lezer direct na die ingang in fonetisch schrift hetzelfde woord weergegeven in makkelijke herkenbare spelling, voorzien van een duidelijke betekenisomschrijving en velerlei aanvullende informatie.

De woordenlijst van het dialect van Netersel, *Nittersels Wóórdenbuukske. Dialect van de Acht Zaligheden* (Wim Hendriks, 2005) zal voor de sprekers van de dialecten uit Valkenswaard zeker ook nog heel veel herkenbaars bevatten. Dat geldt ongetwijfeld ook voor het prachtige Reusels *Woordenboek* van Wim van Gompel dat in vier delen verscheen (2002-2006).

Naast deze naslagwerken is er nog een aantal artikelen verschenen waarin een van de dialecten van de gemeente Valkenswaard het onderwerp vormen. Joh. H.C. Biemans schreef 'Een wüstungsverschijnsel te Borkel en het dialect' in het tijdschrift *Brabants Heem* 20 (1968) en P. Nass schreef 'Wetenswaardigheden over het klompenmakersambacht', in *DOMMELEN*, 't is mer de ge't weet. [Hapert 1980]. J.B. Berns publiceerde 'Merckenswaert van het Meertens-Instituut' in *Merckenswaert. Jaarboek [2] Heemkundekring 'Weerderheem'* (Valkenswaard 1993) waarin de bronnen voor het dialectonderzoek in Valkenswaard worden opgesomd en Ad Dams schreef in datzelfde boek 'Praktisch dialect' als toelichting bij dialectteksten van de werkgroep Tongval. Deze werkgroep schreef vaker in het dialect in de jaarboeken en in de cahiers *Goed gebekt in eigen dialect*.

De hierboven al genoemde Cor Hoppenbrouwers: schreef 'Valkenswaard, een stadje met een bekker?', in het tijdschrift *Taal en Tongval* 23 (1971), 'Gradual Dialect Loss and Semantic Fields', in K. Deprez (ed.), *Language and Intergroup Relations in Flanders and in The Netherlands* (Dordrecht / Providence 1989) en het boek *Het regiolect: van dialect tot Algemeen Nederlands* (Muiderberg 1990), waarin hij op blz. 137-157 op ons gebied ingaat. De broer van Cor, Frans Hoppenbrouwers, beschreef typische woorden in 'Valkenswaard', in C. Swanenberg (red.): *Onder ons gezegd in Brabant* (Delft 1993). Tenslotte zijn de dialecten van Dommelen, Valkenswaard en Borkel (en Schaft) opgenomen in de Reeks Nederlandse Dialectatlassen (1925-1981). Dat is een lijst van 142 zinnen die werd vertaald in een groot aantal lokale dialecten in Nederland en Vlaanderen. Borkel (en Schaft) staat in RND 8 (1962) en Dommelen en Valkenswaard in RND 10 (1966).

Tongval en spelling

De dialectteksten in dit boek gaan over alledaagse dingen. Niet zelden betreft het weerspiegelingen van het leven van vroeger, geput uit de herinnering van de auteurs. Daarmee zijn de teksten niet alleen uit taalkundig, dialectologisch oogpunt van belang, maar zijn zij ook volkskundig, als historisch egodocument van belang.

De verschillende verhalen en gedichten in deze bundel zijn voorzien van verklarende woordenlijsten. Deze woordenlijsten dienen natuurlijk in eerste instantie als hulpmiddel bij het lezen van de dialectteksten. Allemaal samen vormen zij evenwel ook een woordenlijst van de dialecten van de gemeente Valkenswaard en kunnen ze als een lexicografisch product beschouwd worden. Een eerste aanzet tot het groot Valkenswaardse woordenboek, zou men kunnen zeggen.

Bij de spelling van de dialecten is uitgegaan van het principe om iedere klank met één spellingsteken weer te geven. Daarom zijn er spellingstekens gebruikt die in het Nederlands gewoonlijk niet worden gebruikt. Ik laat ze hier de revue passeren:

ao (taol = taal), de lange klinker als in het Franse *côrps*
 à (àn = aan), de korte klinker als in het Nederlandse *oranje*
 èè (tèèd = tijd), de lange klinker als in het Nederlandse *militair*
 è (dè = dat), de korte klinker als in het Engelse *back*
 èi (gèit = geit), de lange klinker als in het Engelse *bad*
 ii (giif = gaaf), de lange klinker als in het Nederlandse *beer*
 ì (stì = staat), de korte klinker als in het Nederlandse *stip*
 ó (pótje = pootje), de korte klinker als in het Duitse *Tod*
 ò (gòn = gaan), de korte klinker als in het Nederlandse *bonje*
 ôô (brôôd = brood), de lange klinker als in het Nederlandse *oor*
 ö (dörp = dorp), de korte klinker als in het Duitse *Köln*
 ùi (hùis = huis, trùiw = trouw), de lange klinker als in het Franse *freule*
 -j (nèè-j = nieuw, hèi-j = hei, huu-j = hoeden, lao-je = laden), om lange tweeklanken aan te geven, zoals in het Nederlandse *maaien*.

Dr. Jos Swanenberg

Verwijzingen naar geraadpleegde literatuur

Franken, H. (2003 (4)) *Liederen en dansen uit de Kempen*. Zaltbommel.
 Heide, D. van der (2005) *Schimpenamen van Noord-Brabant*. Bedum.
 Hoppenbrouwers, C. (1996) *De taal van Kempenland. Van ààwbätte tot zwiemele*. Eindhoven.
 Weijnen, A. A. (1937) *Onderzoek naar de dialectgrenzen in Noord-Brabant*. Fijnaart.

- Weijnen, A. A. (1946) "De grenzen tussen de Oost-Noord-Brabantse dialecten onderling", in: Oost-Noordbrabantsche dialectproblemen. Amsterdam.
- Weijnen, A. A. (1947) "De onderscheiding van dialectgroepen in Noord-Brabant en Limburg", in Akademiesdagen I. Voordrachten gehouden te 's-Hertogenbosch op 11 en 12 Apr. 1947. Amsterdam.

4. Moeders taol

Nie mee de paplepel mèr mee de borstvoeding kriige we die toentertèèd òngeleverd. As 'r unne klènne in de wieg lag te kwèèke umdèt èètestèèd waar kwam moeder al sussend òngelôôpe. Hè hè toch, wà is't toch èèreg, hì ons kiendje zonnen dorst. Kom mèr gaaw bè moeders, moeder heeget zat hurre. En as dieje klènne dan òn de borst li geeget alsmèr wij-ger. Drinken en taol krèd ie òngeleverd. Sjonge sjonge, hadde gè toch zonnen dorst. Drinkt mèr z'n best want ge moet 'r nog van groei-je en vanaf de voedingsbron kèkt dieje klènne nur dè vur hum zô vertruïwd gezicht, ziet ie moeders mond bewege makt ie ôôgcontact mee heur en nèmmt ie al die woordkranke op. Allee, drinkt is dur lilleke slokop. Oo, kumt 'r nie genoeg mir, kom dan zal'k oe d'n andere kant is ònlegge. Zôô jè, zôô bèèter ? Nouw nie in slaop sukkele mènneke. Bende nouw muug van 't slokke ? Uurst nog 'n boerke laote. Wà vuul ik nouw ? Hèdde nouw oewe lui-ger vol gedòn, wà bende toch n'n durjaoger. Terwel ie dan unne zùivere lui-ger òn kregt bleft moeder alsmèr buurte. Zôô nouw kande nur oew bedje henne en dan kregde as ge wir unne goei-ger tuk gedòn hed oew frùit. Lekker sienusappel mee benaan, dè lust ons ventje wel hè. En zôô kregt ie zôveul òndacht as moeder mèr gèève kan. Bij 't èète, dan wir as ie in z'n badje mag. Kik nouw toch is, dè pas fijn hè zôô in dè lekker wèèrem badje, krèk as in moeders bùik, dè vend ie wel fijn hè. En zôô gì dieje klènne tientalle kirre per dag dur d'r haand of wordt ie òngesproke. Nie allin dur moeders mèr èèvezeer dur vader as ie thùis is. Dan kregt ie wir krèk diezelfde taol te hurre en zôô ok van z'n bruurkes of zusterkes. Toen hadde die klènne manne nog 't geluk dè ze kosde ùitslaope. Ze hoefde nie wakker gemakt te worre um nur de krès gebrocht te worre. Hij kos durslaope zolang as 't hum diende, want hij moes 'r nog van groei-je. Wier ie dan wakker dan waar ie ok echt ùitgeslaope en kosde de miste aorighèd òn 't kèind belève. Alles kriig ie op uur en tèèd toegediend in moeders taol. Tientalle kirres nemt moeder d'n tèèd um hum heur taol bè te bringe. Zegt is paa-pa mamm-ma. Hurt 't klökske bim-bam bim-bam. Zô grôôt wordt ons mènneke en moeder haawt hum de hogte in, drie vier kirre aachterin, zô dèt ie 't ùitkrij-ger van plezier.

Ze ware thùis toe ze nur de bewaarschool ginge. Dan hadde ze al vier jaor moeders taol gehurd en op de bewaarschool gong dè gewôôn wij-ger. De juffrouw prôtte wel anders mèr die hurde allin mèr onder schooltèèd. Vur de rèest overal en aaltè dezelfde dörrepstaol, oew moedertaol. D'r waar ginne tillevisie mèr nog wel hil veul rùmte um te speule en vural veul keinder um mee te speule. Aaltè bùite, aaltè revotte, zomer en weinter en aaltè oew moedertaol hurre. Want in oew gebortedörrep sprèkt iederiin 'tzelfde dörrepsdialect, dezelfde taol as van oew moeder, althans zô'n seuventig jaor terug. Mèr dan kum 't.

Ge moet nur de grôte school en daor wor't mèènes. Lèèze en schrèève en gruts praote perbere ze oe bè te bringe mee 't allum bekende lèèsplenkske. Aap-roos-zeef-muur-voet-neus-lam-gijs-riem-muis-ei-juk-jet-wip-does-hok-bok-kous. Afbildinge op 'n grôôt bord dùije de naome òn.

De urste afbildinge van **aop** noemt de mister **aap**. En wurrum is dè **aap** in de plak van **aop**, umdèt de mister wit, die hit'r vur gelird en dan hedde gè dè mèr òn te nemme. 'n Afbildinge van 'n mèske is **jet** en wurrum gin **truus**, umdèt de mister zì. Dè hedde dan alvast geleerd. 'n Zelfde plotje 'r langs is de **zus** van **jet** dus gin **jet** mèr **zus**. Nouw wordt de mister gemiin. Doet ie van **jet** de **t** weg en vraogt watter dan stì. **Jè** antwoordde de snuggerste mee de naodruk op de **e** van bv.

hek. Nii, zì de mister, nouw stit'r **je** mee de klank van **u** ùit put. En wurrum ? Umdèt de mister zì en die kant wete want die hit'r vur gelird. Dan slept ie 'r **zus** bij en stit 'r **je zus**. Wel moeilik hurre. **e** en **u** twii verschillende klinkers 'tzelfde ùitgesproke. Nouw wordt de mister nog geminder. Schùift ie die twii worde tege mekaar en vraogt ie watter stì. Bleft gewôôn **je zus** volges ons, mèr volges de mister stit 'r dan **jezus**, die òn 't krùis hangt,

zitie 'r ter verdùidelijking bij. Nou dan witte't wel. As ie dan unnen hond ònwèest en wij antwoorde hond, dan zì hij : dit is **does** . En wurrum ? Krèk je umdet de mister zì. En van 'n gei-t makt ie 'nnen bok en **neus** en **deur** moete allebei-j mee **eu** volges de mister terwel ze toch hil veul van klank verschille. Dan zoude toch magge verwachte (denkte aachteraf) dè ze bij **neus** of **deur** iin of aander lèestiike zouwe ònbrenge vanwege 't verschil in klank, mèr nii, de eindletter **r** of **s** gèève unne andere ùitspraak van 't woord wà alliin mondeling overgebracht kan worre. En wurrum 't woord **weer** nie mee de twii klinkers **i** , 't is **wir** goei **wiir** .
Moeilijk, moeilijk, moeilijk.

As ik dan thùis kom van school en hierover munne nôôd klaog bij ons moeder zì ze, let mèr goe-d op jonge want 'n twidde taol is lotterhenne meschien nog wel is hèndig, mèr vur de rèest bléfde mèr gewôôn Dommels praote, dè kenne wij bèeter as de mister. Zôô ziede mèr, dè taol mondeling overgebracht moet worre wulde ze kanne sprèeke, lèeze en begrèepe en dè geld vur elk dialect.
't Is durrum dè'k aaltè zeg ;

As ge oew moederstaol wult bewaore
Moete al die aaw worde en gezegdes vergaore
En oew eige dan vural nie schaome vur oew dialect
Dan kande praote dè't verrèkt.

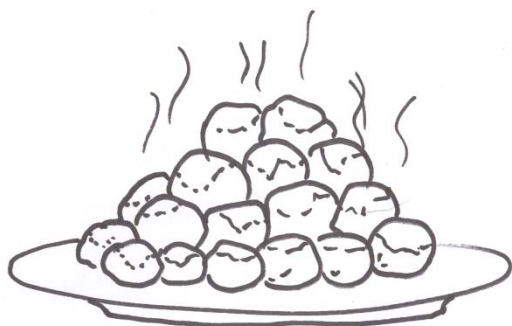
Dries.
van Dommele

Uitleg

Gi	= gaat
krèk	= precies
kosde	= konden
aorigheid	= aardigheid
dèt ie	= dat hij
wit	= weet
hit'r	= heeft er
zì	= zegt
ùitkrij-jt	= uitkraait
kum't	= komt het
wor't	= wordt het
gruts praote	= deftig praten, spreken
plotje	= afbeelding, plaatje
lèestiike	= leesteken

5. Nèèjaor

De decembermònd is vur de miste mense iin van de drukste mònde van 't jaor. Sinterklaos is nog mèr net weg, of Kersmus en Nèèjaor stòn al wir vur de deur. En as 'r dan ok nog is n'n hôop kèinder en klènkèinder zèn zô as bij Willem en Berta Jansen die meej die daog allemol op bezuuk komme, bende durnao bèkaf. Gelukkig is 't de leste jaore wà rustiger in hùis. En durdoen meej nèèjaor dè doen ze niemèr sins dè de kèinder de deur ùit zèn en vort zèèlef durdoen. Vruger toen de kèinder nog thùis warre gink 't 'r hil anders òn toe. De kèinder mogge dan lang oplèève, d'r wiere allerlèèj spèllekes gedòn, zôas monnepollieje, ganzeborde, mens erger je nie, of dur wier gekaort, terwèèl Berta dan ondertusse olliebolle stòn te bakke in de keuke wor iederiin gek op waar. Want zôas Berta ze bakte kos't gen mens. D'r hai-j ze dan ok d'r èigeste recept vur. Heur schòndochter hai-j al is 'n par kirris gevraoge hoe dè ze dè deej. Ja, zì ze, "zòrrige vur 'n goei-j beslag, dè 't hil èi-je èète" en d'r kos ze 't meej doen. Mèr vurrig jaor war 't hillemol anders gelòpe as dè ze gedocht han. Ze warre dur wiste doen bij heur dochter Loes. Ze han eigelijk nie veul zin gehad, mèr die twii dochters van hun Loes, Anja en Miranda die ondertusse al wir 'n jaor of zestien zeuvetien warre, han net zô lang òngehaawe toe dèsse ja han gezeed en nouw

kosse ze 'r niemèr onder ùit. Nouw dè hebbe ze gewete. We komme eulie wel ophaole en brenge eulie ok wir netjes thùis, han ze beloofd, dan kende meej persant kennis maoke meej John en Erik ons nèèj vriendjes want die hedde geulie nog noit gezien. Verder wier afgesproke dè ze um 'n uur of acht opgehòld zouwe worre dur iin van hun tweeje. Toen 't zô ver waar, hai-j Berta smiddigs Willeme toch nog gaaw efkes nor boer de Laat gestuurd um 'n par vorse èi-je te haole. Zèèlef war ze nog gaaw nor d'n bakker geweest vur wà bloem en 'n bòlleke gist. Want dè

olliebollebeslag ùit die pèskes die ze tegeworrig verkochte in de supermarkte, dur moes ze niks van hebbe. Dur zat gewòòn genne smaok òn volges Berta's. Ze waar dan ok op alles vurberèi-jd. Al hai-j ze toch nog gaaw 'nne zùivere schollek meej gevat en Willeme meej moete hèllepe zuuke nor z'n gallege die ie wir nerges kos vèene. Alle kaste en laoi-je leeg gehòld terwèèl ze gewòòn òn unne spijker honge in de bijkeuke. Um 'n uur of acht wiere ze opgehòld dur d'r klèènkeind Anja. Heure vrijer zat achter 't stuur. Dèss nouw John, zeej Anja. Willem keek Berta's is òn, die goe-d verschote waar toen ze 'm zag. Zô zag ie 'r ùit. Hij hai-j 'n zwart lèere jèske òn en 'n ouw verslete spijkerbroek. In z'n orre 'n par gròote orbelle en gen spierke haor op z'nne kop, die waar dan ok zô glad as 'nne biljertbol. Gewist gewòòn nie wà ge zàagt. Hoi, zittie, toen ze instapte en meer kwamp 'r nie ùit. Toen ze ònkwame hai-j Loes de koffie al klaor stòn en gòt ze allebèi-j 'n bèkske koffie in. Ondertusse stelde Miranda heure vrijer vur, die 'r al nie veul anders ùitzag as d'n andre. Alliin hai-j 'n bietje meer haor op z'nne kop, van die klèèn stekeltjes. 't War net 'n stekelvèereke. Nao de koffie wier 'r stokbròd op toffel gezet en van die klèèn bèkskes wor allerlèèj sorte salades inzate die ge op oew bròd kost smèere en allerhande pötjes meej sausjes. Verder 'n schaal meej allemol rùiw vlis dè ge zèèlef op z'n rosterke moes bakke. Willem von 't mèr 'n gedoe. D'n inne kiir war z'n vlis mèr hallef gaor en d'n andre kiir war 't host òngebrand. Ok stonne 'r allerlèè-j sorte drank op toffel, die ge zèèlef onder ulkaor moest hussele, mixe noemde ze dè. Berta zeej, gèf mèn mèr wa suuderans zonder iet 'r in. Willem war mèr wà blèi-j dè Toon, de vent van hun Loes, nog 'n fles jonge klaore hai stòn zô det-ie teminste ie-t te drinke hai-j dettum smokte. Berta die ondertusse al 'n par kirris in de keuke war weze kèèke vroeg òn heur dochter of ze nie meej kos hèlle meej 't bakke van de olliebolle. Mèr Loes zeej dè 'r hillemol gen olliebolle gebakke wiere. Berta von 't mèr niks. Nèèjaor zonder olliebolle. Dè kosde toch nie maoke, nìi vur heur hoofde 't al nie mèr. D'r wiere trouwes ok gen spèllekes gedòn of gekaort.

Nii de jeugd wouw perseej tillevisie kèèke. D'r kwamp iin of ander rockbend op meeje van dieje keiharde muziek, wor ge harstikke dôôf van wierd, mèr die ze persee moese zien, ge kost elkaar nog nie ins mèr verstòn meeje al die herrie.

Ze warre dan ok mèr wà blèi-j toen't èndelijk twaalluf ure waar en d'n tillevisie ùitgink. Iederiin wier gekust en 'n zaolig nèèjaor toegewenst. Hè hè, zeeje Berta tege Willeme, ik hoop mèr dè we op tèèd op hùis òn kenne want ik ben 't allank stik muug. Gelukkig wouw 't jonkvolk nog gaaw èfkes nor de mèrt, zôdè ze ok op hùis òn kosse. Ik breng eulie wel èfkes nor hùis zì Loes, want ik heb toch niks gedronke. Dus zô gezeed zô gedòn. Berta zeeje onderwege tege d'r dochter, ik snap nie dè ge die twii nog ze laot op d'n aovend op stap lot gòn meeje die jonges, 't zèn per slot van zake toch nog mèr kèinder. Och zì Loes 't zèn allebèi-j goe-d op passende jonges en ze zèn gin van bèi-je òn de drugs. En wà m'n dochters betreft dè zit wel goe-d, die kèèke wel ùit wà ze doen en durbèi-j ze zèn allebèi-j òn de pil. Ja, ja, docht Berta, bij d'r èige, 't zouw bij mèn toch nie waor zèn zô laot nog op straot. Gelukkig warre ze vluug thuis, wor ze dan ok al gaaw goe-d muug 't bed inkrope. Sanderdaogs toen dè de rèest van de familie afkwamp, wouw ze nog gaaw wà olliebolle bakke, mèr hai-j inderhost al d'r spulle bij d'r dochter laote ligge. Durrum bakte ze mèr wà struif vur de klèènkèinder, die vonne die trouwes zeker ze lèkker smaoke. Schòndochter vroeg nog, hedde van't jaor gen olliebolle. Nii, nii, zì ze, ik docht laot ik van't jaor mèr is ie-t anders doen as olliebolle, we moete per slot van zaoke ok meeje onzen tèèd meeje gòn. Mèr iin ding wisse Willem en Berta zeker, meeje nèèjaor krè niemes nie ze nog de deur ùit, zelfs nog nie meeje tien pèerde. Ze blèève vort gewôôn lekker thùis meeje z'n tweeje, zôdè ze nor bed kenne wanneer 't hun zèllef ùitkumt en dur houwe ze 't dan ok mèr bij.

Carolus

Uitleg

Nèèjaor	= nieuwjaar
dur doen	= doorspelen van oud- naar nieuwjaar
toe desse	= tot dat ze
kosse	= konden
eulie of geulie	= jullie
vorse èi-je	= verse eieren
bölleke	= papiere zakje
pèkskes	= pakjes
zùivere schollek	= schone schort
gallege	= bretels
vèène	= vinden
jèske	= jasje
krè	= krijgt

6. Sint Tunnis 17 januari bèèvert.

Hil vruuger war er op die-je dag zèèlef um nege ure 'n mis en nà de mis wordde er 'n mèrt gehouwe. Er wordde klèin vèèrekes verkocht, dè zèn bagge. Ok konde op die-je mèrt planke kôpe, in alle maote, zô-as d'n bom gewist war. Dè hout kwam van de zaogerè-j. Vural Belze kwame deze dag ner Bôrkel. Al wà de mense van nouw dur nog van wete is dè er flink geborrelt wordde die-je dag. Latter henne wordde deze Hèllige vereerd op de d'n urste zondag nà 17 januari. Toen war er um 10 ure 'n plechtige gezonge Hôgmis, wurin de pelgrims speciale andacht kriige. Iederiin liep onder de Mis langs 't bild um te offere. 't Bild ston dan veur in de kerk. 'n Houtere bild ùit de 18e euw. 't Stelde unne monnik vur mee-j 'n bel in z'n hand en 'n vèèreke an z'n vuut. Sint Tunnis wordde vereerd um gespaord te blèève van besmettelijke ziektes, onder mense en diere, vural de vèèrekes.

Nà de mis wordde er unne borrel gevat. Dan zakte ze op hous an en de pelgrims ginge mee-j op de middeg. Ok wordde er vur die-je dag vlaoi-j gebakke.

De vrugere kapel van war de Antoniuskapel. ner Antonius Abt.

In 't parochieblèè-jke 't volgende geskreve. van Sint Tunnis. In de andacht geskonke vereerders van Sint Dus ik die-je zondeg ston 't bild, 'n bos bloeme. Ik hai-j zô wènnig pelgrims z'n stökske binne allemal Belze mee-j van hum. Dè warre ok kerk zatte. De pestoor noemde ginne

Bôrkel die op De Kapel ston
En de meule is ok vernuumd

van januari 1994 hì de pestoor
Op 17 januari is 't de naomdag
kerkdienste zal biezonder
worre an deze Hèllige. Alle
Tunnis zèn welkom.
ner de kerk. Veur in de kerk
brandende kars erbè en unne
is rond gekeke mèr ik kon
vèènne. Tot dè Nol Winters op
kwam. Gevolgd dur z'n familie,
wel tien man, bruurs en zusters
de innigste vrimde die in de
began an de mis mèr hij
Antonius en niks over pelgrims.

De preek begon en ik docht nou zal 't komme, mèr nog niks. De preek hai-j èfkes geduurd en jewel toen begon ie over Antonius te praote. Deze Hèllige lèèfde in Egypte. Saome mee-j z'n zuster. Hij gaf de helft van z'n bezittinge an z'n zuster en trok ner de rand van de woestijn. Daor verdiepte hij z'n èige in de Hèllige Schrift. En al gaaw kwame mense hum hierover ie-t vraoge. Er slôôte mense bè h'm an. Zô was hij de stichter van de Antonieten, iin van de urste klôsters. Ze hielpe de èrrem en misdèlde mense vural diegene die lèè-je an 'n besmettelijke ziekte zôas de pèè-st. Wà ze van de mense kriige dur moese ze van lève. Zô kriige ze van iemes ok 'n vèèreke. Zôdoende kumt Antonius an z'n vèèreke. Dè verhaol hai-j ik nog nooit gehurd. Nà de mis wouw ik op hous an gan mèr ik ston nog wà te treuzele en jewel de familie Winters hiel ok die traditie in ere en ging bè de Zwaan ner binne.

't Is nouw nie veul mir mee-j Sint Tunnis. Zouwe ze 'm stillekes vergèète??

In 't perochieblèè-jke stì niks mir over 'm in. En ie wurd ok nie mir ùit den hoek gehald mee-j zonne naomdag. Dan is 't in Bels nog wel wà anders. In 't gehuchje Hoxent hebbe ze 'n skon kapel van Sint Tunnis. Daor wurd dan op 17 januari 'n mis gedòn en nà de mis is er bùite in 'n tent verkôôp van vèèrekeskoppe. Wij warre net te laot daor. De vèèrekeskoppe warre op en de snèèvelflesse leeg.

Tot slot nog wà wiirspreuke.

“Hi 't nie getunnisd, 't zal nog tunnisse”.

Dè wil zegge : higger nie gevrôrre 't zal nog komme.

Sint Tunnis mee-j z'n vèèreke.

Is er inne die verkiest, dè 't mee-j zènne naomdag vriest”

Mientje Kwinten Evers

Uitleg

Bèèvert	= bedevaart
bagge	= biggen
vuut	= voeten
op de middeg	= mee eten (warm eten)
meule	= molen
vernuumd	= vernoemd
perochieblèè-jke	= parochieblaadje
veur	= voor
vèène	= vinden
bruurs	= broers
vrimde	= vreemden
skon	= mooi
kèèke	= kijken
in Bels	= in België
snèèvelflessen	= jeneverflessen
higget	= heeft het
gevrôrre	= gevrozen

8. Zôô kan karneval ok

“*Eigenheimers*” noeme ze z’n èige. Die haawe van hun èige heim, hun èige heem, hun èige vollek, hun èige taol en hun èige plats. Die gòn dan drie daog op stap meeje zô’n twintig man. Saome ùit... saome thuis !

Die vèine alle kefeekes àn d’n bûitekant van ’t törper, van Valkeswird dus, ’t schònste. Eigelijk moet ik zegge van Striepersgat, zô hiet dè dörp meeje die daog. Heel lang geleje begonne ze, zô rond ’n uur of ellef, bij tante Miet in de Bakkerstraot. Dè kefee wier latter “Crescendo” genoemd en daor kwame ze “*Het heilige der Heilige*” tege en “*Het Umblèi-jke*” en de hil aaw buurt. In ’n aander jaor hebbe ze bij “De Gaawe Leuw” op d’n Eindoveseweg ’n echte trûiwpertèij gehaawe. Alles en iederiin war d’r bij. “*Lèk me vesje*”, “*De Dèkblèi-jkes*”, “*’t Bijzet-töffelke*”, “*De Hofliedere-toffel*”, “*De Aaw Prinse*” en nog ’nnen hôop aander vollek. Nie te geleuve, zellefs de mister ùit Woldere war d’r meeje z’n huundje.

Nao enkele pilskes of ’n goei-j borreltje gòn ze dan op de fiets nor Venbèrrege, nor d’n andere kant van ’t törper. Daor àn “de Vèrkesbaai”, die hebbe de Eigenheimers zô gedopt, komme ze dan per ongeluk de Prins en z’n gevolg tege, die dwèile ok wà af. Daor krè de Prins z’n zèkske “*Eigenheimers*”, dè zèn èrpel, àngeboi-je vur nao die daog. Dan ligge de gesmèerde breui-jkes vur hun al klaor. Ze moete op tèd zörrege dèsse boi-jem hebbe, want ze zèn al efkes onderwege. Dan meeje z’n alle op weg nor “De Mossel” àn de Mestrichterstraot. Alliin al de sjarme van die aawverwetse plee bûite en dieje dèinende vloer binne! Op ’nne kiir hadde “*De Sloebers*” ’n tentôonstelling vur De Mossel op de stoep in ’n kiit. Daormeeje dinne ze trugkèeke op zô’n 35 jaor Sloebers. “r Moes wel urst ’n kwartje op ’t schuttelke vurdè ze moche kèeke. ’nne Hôop Striepersgatse onzin. Mèr de moeite wèrd um te beware. Trug op de mèrt stèeke ze efkes hun neus binne bij “De Zwaon”, “D’n Bèijaord” en in “De Sleutel”, mèr gin aorigheid àn. Allemol vrimd vollek, veul te zat um meeje te praote en zonnen hôop hërriemeziek dè ge mekaor nie kant verstòn. Iin van die daog komme ze ok altij op de Statie. Bij “De Valk”, “Du Commèrs” oi-jt bij “De Fantast” of hil vruger bij “Moeke van den Broek”. Ze kenne de Eigenheimers daor vort, want as d’n uurste binnekumt ruupt d’n disdjokkie al, ammel klaormaake vur de sirtakie !! Alles du dan wir meeje. “*De Nienoppe*”, “*De A.O.W.ers*”, “*De Gèèlguppe*”. Die jong gallepers zegge dè ze nog veul van hun kanne lirre.

Rond ’n uur of zeuve gòn ze op de boeremoes af, of zoerkolle meeje spek of worst, of wortelstamp meeje hasjeeje, of ’n frietje mèt !! An al die kiloos achteraf denkte dan nie. Goed muug gòn ze dan op huis àn en zèn ze krèk op tèd um op de kiendjes te paasse. Zeuvenentwintig jaor meejdoen àn d’n optocht is nog ’n hil ander verhaol, dè beware we vur ’nne volgende kiir.

Joke Peels-Mollen

Uitleg

Eigenheimers	= hier ’n Carnavalsclub
schònste	= het mooiste
Vèrkesbaai	= stukje Dommel bij Venbergen
dwèile	= van café naar café gaan
eigenheimers	= soort aardappelen
dèsse bojem hebbe	= dat ze goed gegeten hebben
veul te zat	= veel te dronken
gallepers	= jongelui
het schuingedrukte	= allemaal carnavalsclubs

9. Börkel en Schaft is Mulkgat

Ik skrèèf dees verhaoltje in 't Börkels zôas ik 't belèèf.

Dan zouw ik zegge, Mëlkgat en gin Mulkgat. Want 'n ö klinkt toch net iet anders as 'n u . Mël is ok wir iet anders as melk. Wij zegge tege melk romme. Mèr 't paast wel goed bè ons, de van vruger ùit boerebevolking mee 'n èige melkfabriek, wor ze boter makte. En 't overblèèfsel durvan was mël. 't Is 'nne goei-je naam vur ons dörp mee carneval. Wà ik me verder nog herinner van Carneval !!

As kèind zènde, ik zal 'n jaor of twaalf gewist zèn, ginge we saoves ner de kerk vur 't 40-ure-gebed. Dè warre drie daog bidde vurdè 't Aswoensdag war. D'n hille dag moes 'r dan iemes in de kerk zèn. Iedere buurt hai-j z'n uur um te bidde. As de aovenddienst afgelope war, stonne wij bè de Sprenger, wa nouw "De Zwaan" is, vur de raom te gaope ner 't danse. Dè warre dan verklede stelletes. Enkele jaore latter ston ik op dieje vloer mee 't carneval, dè toen trouwes nog vaastenaovend hiette.

Vur de klèin kèinder war 'r nie zoveul te doen. We ginge bè ons in de buurt zinge, dan warre we wel verkleed mee 't ouw klere en wa bonte lappe en 'n geschilderd gezicht. Mèr 't stelde èigelek niks vur. We han 'n rommelpötje bè, mèr ginne foekepot. We zong dan :

"Vasteaovend-vasteaovend
ik kom nie thous vur taovend
taovend in de maoneskèèn
as vadder en moeder ner bed toe zèn"

We krigge dan wà geld of snuupkes. Wij wònde op de Brug en d'r stonne bekant gin hùis en wèèd ùit elkaor. Dus 't leverde nie zoveul op, mèr we warre toch bezig.

Latter toen ge gingt danse wordde er echte carnevalspakke in elkaor gezet. Dur wordde toen hil veul werk an gedan. Er war dan ok unne prijs vur de skont verkleede. Mènne urste jurk war van 'nne onderrok van ons Grutje gemakt. Dè war 'nne zwarte rok, 'n bietje blinkend stof, mee allemal ploi-jkes en naoi-jkes erin (sund dè ik die er toen vur gebrùikt heb). Daor hai-j ik 'n fel gruun lèèfke angemakt mee wir zwarte froesels. 't Liik 'n sort spaanse danseressejurk, Olé !!

Ok wordde er op zondeg mee carneval olliebolle gebakke dur het KMG = Katholieke Meisjes Gilde. Ge kont van te vurre opgève hoeveul en hoe laot ge de olliebolle wilde hebbe. Ze wordde dan thous gebrocht en ze warre nog wèèrem ok.

Toen ons kèinder ner de skool ginge mochte ze op dèinsdegmiddeg verkleed op skool komme. Er war dan 'nne optocht dur 't dörp. **Wij** liepe dan ok mee en han 'n kèrke mee 'n pèrdje ervur bè.

Rond 1980 is de carnevalsvereniging opgericht, die nouw nog drèi-jt. Vanaf dieje tèèd begiene ze 't carnevalsfist op zatterdagaovend mee 'n Heilige Mis. De Raod van Ellef en de dansmerietjes zitte dan veur in de kerk. 'n Sirieuze Mis mee 't hulp van de Raod van Ellef en 'n bijdrage vur 'n goei-j doel. En die van Striepersgat mèr snoeve mee 't hun Heilige Mis. Ouwe koek !!

Dan worde de volgende daoge gevuld mee middegge vur de jeugd en de ouw mense en op dèinsdegmiddeg de optocht. Vural in de begienjaore worde 'r dur veul buurtskappe iets vur dieje optocht gemakt. Dè lupt nouw wel wà trug. Veul jaore hebbe wij mee 't onze Pukkie (dè war 'nne Shetlandse pony) d'n 't reeglement dè lèèvende in overleg. Dus dè war 'r dan Dè perdje kreeg 'n hoedje op biinwèrmers àn. 'n Skon

optocht meegelôpe. Dur ston in diere nie mee mogge doen, allin urst. wur z'n orre durstaoke en gezicht. 't Ouw kèrke, wur

vruuger de romkrùike op stonne wordde achter z'n kont gebonde. Op dè kèrke wordde iet gemakt en we warre wir klaor vur d'n optocht. Onze Pukkie gaf nerges ie-t um. De Hermenie is zelfs unne keer van alle kante langs um heen gemacheerd. Hij gaf ginne kik. Dè war nog is 'n hendig pèrdje. Mèr al meej al war 't toch unne skonne middeg en afslùiter van de carneval in Mulkgat = Mòlkgat

Mientje Kwinten-Evers

Uitleg

Mòlk	= karnemelk
hiette	= heette
snuupkes	= snoepjes
op de Brug	= gehucht in Borkel en Schaft
worde	= werd
mènne	= mijn
wèèrem	= warm
kont	= gewoon kont
kèrke	= karretje
romkrùike	= melkkruiken
snoeve	= opscheppen
lupt	= loopt
wur	= waar

10. De belèvenisse van unnen boerekiel.

't Zal zô'n vèef en twintig jaor geleje zèn dè'k 't lèeveslicht ònschouwde. 't War in zô'n klèèn febriekske, wor tusse 't gewôôn wèèrek dur, ieder jaor boerekiele gemokt wiere. D'r waar in diejen tèèd altij veul vraog nòr in Valkeswird tege dè 't karneval waar. Zô kwamp ik dan ok meeje wel honderd ander kieltjes terecht in iin of ander winkeltje in Valkeswird, wor we binne de kortste kirre verkocht wiere òn d'n inne of d'n andre. Ik zèèlef wier daor toen meeje genomme d'r n'n echte Valkeswirdse mens, 'nne zekere Tienus van Baokel, die wel van karneval hiel, en gèèr op stap gink in Striepersgat meeje die daog. Wà ik saome meeje Tienusse nie allemol heb meeje gemokt in al die jaore is dan ok meeje gen pen te beschrèève, mèr ik zal 't toch mèr prebèère. Ik hai-j 't meeje Tienusse wel vurrèkkes goe-d getroffe, want 't war n'n dôôdgoei-je vent, al kos ie af en toe onnoemelijk ziivere as ie saome meeje z'n kammerraaj op stap waar en ze flink wà bier op han. Want d'r wordt wà afgeziiverd hier in Striepersgat as ze hier of daor saome òn d'n têtog hange in iin of ander kroeg. En dan dè hosse en dwèèle van diin kroeg nor dander, ik kreeg 'r wà van. Van alle kante wier d'r òn ùiw getrokke, zôdè ge onderhaand nog niemèr wist wor dè ge waart. D'r kwamp ok nog is bij, dè ge soms zeiknat wierd. D'n inne kir van 't zwiit en d'n andre kir van 't bier! En hoeveul kieltjes en ander getuig dè 'k in die jaore nie tege menne borstzak òn heb gekrege dè weet ik nie mèr, ik kos ze nao d'n uursten dag al nie mèr telle. Mèr menne vurkeur gink toch ùit nòr 't trùike dè Drieka van de Zilberg òn hai-j. Tienus zag 't trouwes ok wel zitte meeje heur want 'n par jaor lotter zèn ze saome getruiwd. Vanaf diejen dag wier Tienus dan ok 'n hil stukske rustiger as we op stap warre, zôdè ik 't al die jaore heb kenne overlèève, al lag dè toch vurnaomelek òn z'n vrouw Drieka. Die goe-d vur me zurgde en me op tèèd in 'n goei-j söpke deej as't noddig waar en me ieder jaor oppernèèjd gestreke en wel in de kaast leej op zolder tot de volgende karneval. Mèr wà me van 't jaor is overkomme, ik schrok m'n èige zô wà kepot. Daogs vur karneval holde Drieka me ùit de kaast, want we zouwe diejen aovend op stap gòn. Ze leej me dan ok netjes klaor vur Tienusse. Mèr toen ie me òn wilde trekke kos ie me nie ònkrèège. 't Lukte hum gewôôn nie, want hij hai-j vurt 'n echt bierbùikske, d'r war dan ok gen beginne òn. En meeje 'nne kaai-je kop smeeje ie me in n'n hoek van de kammer nir. Och èèrrem, d'r lag ik te kèèke en docht dè m'n leste uur geslaoge waar en net as veul ander kieltjes in de voddezak terèècht zouw komme. Mèr ik hai-j geluk want net op dè mument kumt Lieske, de dochter van Drieka en Tienus, de kammer binne. Wà is hier òn de haand vroeg ze, terwèèl ze me oprapte. Ze hurde 't verhaol òn, bekeek me is goe-d en zeeje, hier is vur mèn nog wel ie-t van te maoke en gink metèèn òn de slag meeje me. 'n Lèpke hier, ne stikker daor en floep d'r trok ze me over d'r schôn kópke hènne. Ik war zô frit en zurgde dan ok dè ellek plooike op de goei-j plek terèècht kwamp. Ik veulde m'n èige dan ok metiin op m'n gemak bij heur, al vuulde 't nètuurlek wel hil anders òn as bij Tienusse meeje al die rondinge òn d'n binnekant van menne kiel. Lieske heej trouwes altij al in 'n goei-j blaai-jke gestòn bij me. Want ik ken heur al zô lank as dè ze oud is, ja zelfs nog wel iet langer. 't Zal zô'n aachtien negentien jaor geleje zèn, dè Tienus die me mistal hier of daor op ne stoel smeeje as ze thùis kwame, hai-j diejen aovend gewôôn gènnen tèèd um me ùit te doen toen ie meeje z'n Drieka thùis kwamp en ze hals over kop 't bed in doke en eigelijk is't van diejen dag af dè'k ons Lieske ken. Ik hoop dan ok van 't jaor, ja, ik weet 't wel host zeker 'nnen hille fijne karneval meeje te magge maoke meeje heur. En hoop vur eullie 't zelfde. Carolus

Uitleg

Prebèère	= proberen
oppernèèjd	= opnieuw
zwiit	= zweet
friit	= trots
söpke	= een klein wasje
lèpke	= lapje

11. Vurjaor

Ze zegge wel is dè de decembermaond de drukste maond van 't jaor is. Dè ken meschien dan wel zô zèn, mèr vruger henne war dè toch hillemol nie 't geval, teminste nie bij ons thùis en ik denk bij de miste hùishouwes nie.

Want, zô gauw as 't mèr 'n bietje goei-j weer begos te worre in 't vurjaor, war 't tèèd vur de grôôte schônmaok in 't hùis. En as 'r ôk mèr iemes meej begos zagde binne de kortste kirres overal in de straot de deure en de raome wèèd ope staon. Zô ôk bij ons thùis. Alles wier overhòp gehold. 't Beddegoe'd moes gelucht worre en hing op de wasdraod krèk as de overgordèene. De matte en de vloerklèekes wiere ùitgeklopt meej de matteklopper, de raome gezeumd en sommige kammers kreege 'n nèej behengske of wiere opnèè-jd geschilderd.

Ok de meubels wiere wir is goe'd afgedon en opnèè-jd in de boenwas gezet. Overal wier geschrobd en gedwèeld. Ge kost dan ôk mèr bèèter'n par daog ùit de buurt blèève, want hil 't hùis ston op z'nne kop.

Trouwes bùite war 't precies inder. D'n hof wier umgespaoi-jd, want d'r moes geheufd worre. 't Urste zaod gink de grond in vur de vurjaorsgruunte, zôas spinassie, kèeltjes en de slaoi-j, wornao de rèest al gauw volgde.

Tegeworrig hoof dè allemol niemer zô, want wie houwt'r nouw nog echt grôôte schonmaok ? Op de miste plotse ziede allinnig mèr siertùintjes achter 't hùis meej wà gras, strùike en hier en daor wà bluumkes, as ze teminste nog unnen hof hebbe.

Nii, tegeworrig hoof dè allemol niemèr. De miste mense gon trouwes liever skie-je of nor iin of ander wèèrem land um vekansie te houwe en hebbe ôk genne tèèd mir vur al dè gedoe in hùis. Ze poetse wel as 't hun ùitkomt. Ja de tèèje zèn veranderd en dè mèr goe'd ôk.

Houwdoe,
Carolus

12. Krès-strès

De wirreld van v'ndaog is 'nne wirreld van carrière maoke en succes naojaoge. En vadder en moeder zèn vadder en moeder terwel hun wèèrek dè eigelijk nie toelot. Un jong koppel trùiwit, ze gòn saome wèèreke toe dè ze bekant alles hebbe wà ze vur ôôge stond. Daor is niks mis mee netuurlijk. Mèr dan hedde bepolde koppels die de leegte van hunnen overvloed (worvur ze overigens keihard gewerkt hebbe) vule en beslùite um 'n kèind te nèmme. 't Wèèrek moet wel kanne durgòn en dè kan want d'r zèn kèinderdagverblèève vur en bij sommigte koppels wulle grutvadder en grutmoeder, u perdon, opa en oma ok wel oppaase tussebèi-je.

De bevalling war wel èrreg tegegevalle, zô moeilijk as dè kan gòn bij d'n uurste en ge bent meschien de dertig al verbè. Mèr 't kèind is kèi-jgif en gezond t'r wirreld gekomme en d'aawlù-i-j zèn de könning te rijk. D'r is zwangerschaps-verlof en vadderschapverlof en opa en oma zèn 'r, wordur g'oew wèèrek nie hoeft op te gèève.

Mèr al gaaw kum 't mument dè 't kèind vanwege de carrière van d'aawers toch nur de krès moet. En umdè ze allebei-j um aacht ure op 't wèèrek moete zèn wordt 't kèind, ondanks 't nog nie is ùitgeslaope, mee 't pötje mee brùin bònne mee appelmoes um hallef aacht bij de krès òngeleverd. De uurste wèèke of mònnde of meschien wel aaltè is deez vur d'aawers 't moeilijkste mument van d'n dag, mèr algaaw kregt de carrièrejaacht de overhand en vèène ze dè 't kèind goe-d op z'n plats is. Um zes ure worret opgehòld en mag 't mee langs de supermarket um dan um zeuven ure thùis te komme. Dan moet 'r nog vur èète gezörregd worre en moet 't kèind eigelijk alwir in z'n bedje ligge, want smèèreges is 't nie ùitgeslaope. Mèr nao 't èète wulle d'aawlù-i-j toch ok nog wà mee dieje klènne bezig zèn zòdèt ie alwir te laot in bed lì. As ze belle vanùit de krès dè 't kèind zie-k is en of z't wulle komme haole wordt over en weer gebeld dur d'aawers en beslote dè ze oma of opa zalle vraoge vur 't te haole.

Mèr opa's en oma's zèn bij de bejaardenbond kiene en kaorte of buljerte of ze zèn mee de K.B.O. op reis. Dan is 'n kèind op zun mument meer 'nne laast as 'n lust mèr dè kumt in de beste hùishaawes veur en is van alle tèèje.

Ik zeg nie dè 't vruger allemol bèèter waar en de huidige ginnerasie zal mè wel unne zwartkèèker vèène, mèr wà han 't die kiendjes van zestig jaor geleje toch schòn. D'r wier meer mee afgehaffeld dur moeders as nouw ondanks ze dikkels 'n gròôt hùishaawe han. Ze han minder liid mee hun aacht as nouw sommigte mee twiì. Nuw moeders van vendaog kanne ok nie geleuve detter kèinder ware toen die binne 't jaor rèecht stonne in de box en durrum ok al veul irder kosse lôôpe. Mèr dieje klènne van toen lag in de box, vijftien centimèèter van de vloer en die wouw wel is wete wà daor bove op toffel allemol gebeurde. Die hà nog spillekes in de box van vijftig centimèèter wor ie z'n èige òn kos optrekke. Stèèrek wier ie daor van. Mèr nouw wordt d'n bojjem van de box umhog gebrocht zô dètter gin klimspillekes mir overblèève.

Of de klènne zit in zònne zij-jkòrref, witte wel 'nne maksiekosie of zô ie-t die ze dan bove op toffel zette. Dan ziet ie navanant nog nie veul en klautere en krùipe is 'r dan hillemol nie bè. Mèr toch kumt alles goe-d en 't kèind wit nie bèèter. D'aawlù-i-j zèn 'r op hun manier èèvegoe-d zô gelukkig mee as wij vruger mee hun ware en opa's en oma's kanne wà afzwetse over hun klènkèind bij 't kiene of buljerte.

Alliin moes 't nie zô duur zèn. Mèr d'r glôôrt hoop want de nanny is in òntocht volges de berichte. De hùishoud-oppaas-hullep. Dè moet 'n verbèètering zèn vur d'aawlùij en 't keind. Nie dè 't goei-jekópper zal zèn mèr 't brengt wel meer regel en rust en dè is veul werd vur alle pertèèje. Meschien krègt 't kèind dan ok nog is kans um z'n èige aawers meer mee te maake. Want alle daoge nur de krès en vier, vèèf verschillende moeders per dag, wèèke, mònde òn 'n stuk lijkt me moeilijk kieze vur zônne klènne wie ùiteindelijk de beste is. Die gejaogde van smèèreges, die afgepijgerde van saoves, of ìn van die vèèf die aaltè in 't speulkèmmmerke of de zandbak van de krès mee hum bezig is.

As 'r de nanny is wor 't hèndiger.

Lot ze mèr gaaw òntreje de gediplomeerde troel, want opa's en oma's hebbe 't immers veul te druk en zèn daorvur ok nie volges de regels van vendaog opgelèi-jd ondanks dè zij deez huidige carrière-jaogers op de wirreld hebbe gezet, grôôt gebrocht en opgevoed.

Mèr wie ben ik dan, schrèèver dezes.

Unnen aawverwetste mens van vur d'n twidden wirreldorlog en dan witte gèllie 't wel.

Wa kanne die nouw wete van kèinder grôôt brenge in dezen tèèd.

Ik zouw 't nie wete, 't zal wel òn 't ginnerasie-verschil ligge.

De groete van grutvadder (opa)

DRIES.

Van Dommele

Uitleg

Naojaoge	= najagen
toelot	= toelaat
trúiwt	= trouwt
toedè	= tot dat
hedde	= heb je
worvur	= waarvoor
vule	= voelen
kèind	= kind
nemme	= nemen
wèèrek	= werk
durgòn	= doorgaan
d'r zèn	= er zijn
wulle	= willen
kèi-jgif	= puntgaaf
d'aawlùi-j	= de oudelui (ouders)
nur	= naar
vèène	= vinden
zôdèt	= zodat het
lì	= ligt
tèèje	= tijden
wà han	= wat hadden
schòn	= mooi
afgehaffeld	= vertroeteld
nuuw	= nieuw
dètter	= dat er
kosse	= konden
zij-jkөрref	= zaaikorf (hier maxi-cosi)
toffel	= tafel
gejaogde	= gejaagde
hèndiger	= gemakkelijker
òntreje	= aantreden (beginnen)
witte	= weten
gèllie	= jullie

13. Opa van de Brug

Dè is nie onze opa van ons Grutje, mèr opa van de Brug en ie worde dur ons zôô genuumd omdèt ie op de Achterste Brug wònde. Deze opa hai-j unne snor en hil zwarte haor. Opa higget in z'n lèève nie hèndig gehad. Hij bliif zitte mee-j drie klèin kiendjes, wur ons moeke de middelste van war. Ze ken heur moeder nie mir vur de geest haole. Ze wit nog wel dè ze begraove is of in ieder geval dè de buurvrouw toen schreuwde. Opa is opnuuw getrúiwd en die vrouw is ok nie aawd geworre. En dan is de boerderèè-j unne kiir afgebrand.

Mèr opa war toch unne plezierigge mens. Hij prùimde en viet op tèèd un borreltje. Dur is ie aawd mee-j geworre. Mee-j die prùim kon ie zô lekker swierse. Hij war un echt handelsmènneke en van smokkele war ie ok nie vies. Vur dè smokkele wònde ie

ok op 'n goei-j plak, flak bè de grens. 't War mist vii wà gesmokkeld worde. Dè worde dikwels dur de Dommel gedan, zeker as 't watter nie hôôg ston.

Op unne kiir ston opa mee-j un toen de cummieze er an kwame. nouw an 't doen", vroege ze. En dur de Dommel gegan (dus ùit de nie mir vort". Dan zalle we is efkes nie dè ze opa's zô goewd opa in Bels gekocht, dus smokkele ? Ontduiking van de ùitvoer. Mèr wel spannend denk ik.

koew in de Dommel "Mèr Janse wà bende opa zee-j, "Dees bist is wei-j) en ik krèèg um mee-j helpe. Ze wisse meehielpe. Dè bist hai-j gesmokkeld. Wà is vurschifte van in en

Opa war op unne aovond ok wir op pad gewist en kwam mee-j de hast binne en ging gauw ner bed. Mee-j durnao kwame de cummieze binne. Wur is ellie-je vadder, vroege ze. Die lì in bed, worde er gezeed. Magge wij dè zien ? Gao mèr 't opkammer op, want dur slupt ie. Komme ze wir onder en zì die-je cummies: Gat ellie-je vadder eltè mee-j zun gette an ner bed? Toen ginge ze wir weg, ze konne opa's niks maoke. Blijk opa mee-j z'n kliir en al an in bed gekrope te zèn en ok z'n gette nog an. Gette zèn lèère biinkappe um de broek te bescherme tege vùil. Die kappe zitte mee-j riemkes um de biin. Opa lag onder de dekes, de cummieze han van d'n achterkant unne kiir eronder gekeke. Vandaor hun vraog.

Op de Aachterste Brug war ok 'n kefee. Dè war bè Heine Jan. Dus Jan van Hein Arts. Dè kefee stelde nie zoveul vur, want 't war in den hèrd, 'n toffel mee-j stuul erum. An d'n achterkant van den hèrd war nog 'n kèmmërke um te slaope, tusse in hing 'n gurdèèn. In de kelder ston 't bier. Sterke drank mogge ze nie verkôôpe, want dur han ze gin vergunning vur.

Dè kefee worde dur zèèn vrouw gedan, dè war Marie en Heine-Jan boerde. As opa gehandeld hai-j (dus nie gesmokkeld) mee-j bv. Willem Baozelmans ùit Bergèij-jk, dè war dan mistal pèerdehandel, dan moes er unne borrel op gevat worre. Dè war vur de goei-je aflôôp. Latter is dè zèègen-geld geworre. Dan konne ze zelf unne borrel kope. Zij ginge in ieder geval ner Heine-Jan en Marie halde wel erges borrels en klaore te vurskèèn. Zô ok die-je kiir dè Marie de borrels al vast op de taffel gezet hai-j en de fles wilde gan haole, toen ze de veldwaachter an zag komme. Ze viet rap de borrels bè elkaar en dee-j ze in hurre skolk en zè ner achter henne. De veldwaachter schôôt hur nao, mèr Marie goi-jde de borrels op de stoep kapot. De veldwaachter dee-j de schèèreve in zonne zakdoek en kwam wir in 't kefee. In de tussetèèd zate opa en die-je Willem an 't bier en hij mèr vraoge of ze unne borrel hadde gehad. Mèr dè han ze nie en wà er achter gebeurd war wisse ze nie.

't War veldwaachter Arts die latter mee-j kruidenierswaor rond kwam. Opa en hij hebbe er toen nog smaokelek um moete laache. Dur nao is Driekske Janse veldwaachter geworre.

Heine-Jan hai-j drie mèskes en Zus war zô aawd as ons moeke dus van 1915. Ze spulde dan ok veul saome. Op unne kiir zeej Zus: "ik ken 'n lucifer anskrabbe". Lucifers lage er in 't kefee, zij die gevat, mee-j wa pepier, dè achterkèmmerke in en jàwel 't lukte en 't pepier brande. Toen wisse ze ginne raod en goi-jde 't onder 't bed. Gelukkig ging 't vuur ùit. Dur hai-j goed brand van kenne komme mee-j al de strooi-j en kaf van dè bed. Marie kwam binne en ze rôôk 't mee. We moeze subiet er ùit en bùite gan speule. Efkes latter zate we in de skop mèr ze kwam ieder kiir kèèke wà we an 't doen warre. Zô as gezeed dur ons moeke.

Heine-Jan en Marie han aliin mer drie mèskes, ze hebbe de boerderèè-j verkocht an Gossens. Toen is 't kefee ok opgehewe. Nouw is 't 'n hil grote boerderèè-j, stal en schuur zèn ok wônhous geworre.

Zô ziede mèr dé er vruger ok regels en wette warre, wur ge uw eige an moest houwe.

Lies Kwinten hai-j dur 'n skòn versje over.

Ze maken wetten om 't even
Hoe een mens moet leven
Hoe breed hoe diep zijn bed
Dat staat allemaal in de woningwet

As kèind zènde kwam ik dikwels bè opa van de Brug. Dur mog ik alliin te voewt henne. Op unne kiir war opa an 't dorse mee unne vlegel, ik hai-j ston te kèèke, dè ging skon. Kom ik in de keuke bè tante Cato, vraogt die wà opa an 't doen war. Ik zeg: "hij is ie-t an 't doen mee-j unne deugeniet". En tante Cato moes laache. Ze heeg 't er nauw nog oit over.

Unne deugeniet is toch 't zelfde as unne vlegel of nie soms.

Mientje Kwinten-Evers

Uitleg

Genuumd	= genoemd
higget	= heeft 't
hendig	= makkelijk
vur de geest haole	= herinneren
schreuwde	= huilde
pruimde	= pruimen (pruimtabak in je mond kouwen)
swierse	= uitspugen
vii	= vee
cummieze	= douane ambtenaren
ellie-je vadder	= jullie vader
slupt	= slaapt
eltè	= altijd
bliik	= bleek
kliir	= kleren
gette	= zijn leren beenkappen
stuul	= stoelen
kèmmerke	= kamertje
gurdèèn	= gordijn
klaore	= jenever
vurskèèn	= te voorschijn
skolk	= schort
anskrabbe	= aanstrijken
strooi-j en kaf	= matrasvulling
ginne raad	= geen raad
subiet	= meteen
skop	= lage schuur
skòn	= mooi
kèind	= kind

14. Pinksterkoeke

't Is alwir 'n hillen tèèd geleje dèt 'r in de krant 'n foto ston van pastoor Biemans (van de St. Martinusparochie in Dommele) mee 'n grote schaal mee pinksterkoeke.

Toen ston vur mè d'n tèèd efkes stil. Wa zeg ik? Stil, nii, hij ging jaore trug. Toen waar Pinkstere iin van de grôôte hëllige daog van 't jaor.

Alle kèinder die op Passiezondag de uurste Kemunie han gedòn, kriige ok nog inne pinksterkoek en die dur onder kwame ok, allemol, zonder ùitzondering.

De grôôte haushaawes, die 'r jaor op jaor 'n kiendje bèkridge, hadde 'r ooit zeuve die rèecht han op 'nne pinksterkoek. Ze moeze al hil klèèn zèn as ze nie meegebracht wiere. Ze wiere op z'n pòsbest angekleed, want de moeders wòn 'r ok schòn mee vur d'n dag komme. Ze ginge intèds nor Giel van Bèrte (Giel van Bert van den Heuvel).

Giel was d'n innigste winkel mee èllegoe-d in 't dörrep. Wà Giel nie in vurread hà in z'nne winkel bestelde ie wel. In ieder geval zage de kiendjes er mee Pinkstere schòn ùit as ze in de kerk kwame. Uurst wier dan de kèinderzèège gegeve. Dè moch ok al nie te lang dure, want as 'r inne begos te jengele dan blèerde zôô de hil kerk.

In diejen tèèd warre de pinksterkoeke grôôte spikkelassiepoppe.

De pastoor riep de belanghebbende families af en de twii kerkmisters dèlde de koeke ùit. 't War zô schòn as die dèbberkes nur vurre stiefelde. De klènste wiere dur moeders gedraoge, mèr wà lòpe kos, liep mee. Halverwege de middelgang ginge ze 'r wel 's bij ligge. Mèr as de aander durliepe slôôte ze d'r wel wir bij òn. Ze vuulde z'n eige pas mundig as ze 't zèèlef afwerkte.

Efkes ùitlegge, mundig is in dees geval 'n schòn woord vur meetelle.

Wa pinksterkoeke haole betreft ware ze mundig zo gaaw as ze op de wirreld kwame. Ze liete de koeke wel 's ùit hun hëndjes valle. D'n andere verloor hem halverwege, mar 't ging allemol wir blèè-j op haus an. De kerk rôök nog 'n wèèk lang nur de spikkelassie, mèr 't waar dè jaor wir goe-d verlôôpe.

Oorspronkelijk ontstaan uit een schenking door bisschop Rythovius, waarvan van de rente de Pinksterkoeken werden betaald.

Colette van de Kerkhoff-Smets.

Uitleg

'n hillen tèèd geleje	= een hele tijd geleden
hëllige daog	= heilige dagen
haushaawes	= huishoudens
bèkridge	= bijkrijgen
pòsbest	= paasbest
intèds	= op tijd
ellegoe-d	= stof aan de meter
el	= oude lengtemaat
vurread	= voorraad
blèerde	= huilde
spikkelassiepoppe	= speculaaspoppen
dèlde	= deelden
dèbberkes	= kleintjes, kleutertjes
stiefelde	= liepen
mundig	= mondig, hier meetellen
blèè-j	= blij

15. Klèpschùiw

Zeg schòn mèske allang hè'k oe ie-t wulle zegge,
Mèr gedurig ben ik taomelijk klepschùiw
Ik weet echt nie hoe'k't ùit moet legge,
Mèr ge moet wete ik ben staopel zot op ùiw

't Meidje waarder rats van onderstebove,
Vuulde d'r eige geruurd en teglèèk gevlei-d
Want zè waar al langer ok van hum bevloge,
Ze zouw dieje stille wel is ònhaole hil gehei-jd

Munnen besten kèèrel, bent toch nie zô schùiw,
Vat me gerust is stevig in oew èèrem
Want ok ik ben hillemol weg van ùiw,
As ik oe zie krèèk't al wèèrem

Hij viet heur toen heel zuutjes vaast,
Bang as of 'r ie-t zouw kanne brèèke
't Meidje waard'r plezierig dur verraast,
Hij hoefde van heur nie ins ie-t ùit te sprèèke

Z'n èèrems slôôte stillekes vaaster òn,
En nao innigen tèèd waar ie de koi-je durhenne
Z'n lichaamstaol, menden ie, zouw wel gòn,
Mèr mondeling ònfiste wier ie gewaor zouw ie noit òn wenne

Ze trùiwde d'n uurste van de Mei-j,
Gelukkig hoefd'n ie nie veul ùit te legge
Zôdoende waar't vur hum gin zwaor kerwei,
Hij hoefde alliin mèr , JA, te zegge

Hunnen huwelijksband die waar perfect,
Drie kèinder kriige ze in hunnen trùiw
Twii dôchter vlot en goe-d gebekt,
En 'nne ferme zoon, net as vadder, ok gedurig klepschùiw

Dries. Van Dommele

Uitleg

Hè'k	= heb ik
rats	= helemaal
teglèèk	= tegelijk
gehei-jd	= gehaaid
krèèk't	= krijg ik het
koi-je durhenne	= de kwaaien door (het slechte door)
ònfiste	= aanfeesten
kriige	= kregen

trûiw
klepschûiw

= trouw
= praatschuw

16. Weeze fietse

We ware nog mèr is weeze fietse mee ons drieje. Wittewel: Sjaak van Triene van de meule en Flip van de witte plèkker van 't Bosènd. Van 't Bosènd gèef ik nog mèr is extra òn umdè gèllie oew eige nie zouwt kanne vergisse mee Flippe van de pepiere plèkker. De pepiere plèkker is b'ons int dörrep de behanger en de witte plèkker de stucadoor en zôdoende. 't Is mèr dè ge 't wit.

We starte dan aaltè bè ons dörrepomp op 't Martinusplein. Vanaf daor fietse we via de Venbèèrgse meule en de Hoef langs 't kerkhof nur de Zilbèèrg um zôo daor over de Drie Brugge de Linderhèi-j op te fietse op Linderstrèèp op òn wor we dan mistal èfkes ònlegge bè kefee "De Hospes". Sjaak en ik neffenin en Flip vanwege unne dùivekórref overdwers op zunne pakkendraoger achter ons òn, want mee zònne kórref bende wel taachenteg centimèeter briid gelaoje. De dùive ginge wel meer mee, vurral in't vurjaor, 't waar april moete wete. Dan moet 'r veul gevloge worre um te trèene vur Bordeaux of Saint Etiënne. Mistal gòn ze mee tot òn d'n taarweg.

Daor òngekomme fietse we dan 'n eindje richting Achelse Klùis toe òn de grôote ope hèi-j wor ze dan gelost worre. Mèr uurst hebbe we dan onder de schùilhut wà ùitgerust, unnen appel of unne slok drinke gevat en wà gebuurt over weer en wèind en nog zôiets. Bij 't losse noteert Flip d'n tèèd en z'n vrouw duu 't zèllefde thùis as ze op de klep valle en vurral welke de uurste is, um zô 'n inschatting te kanne maoke welke de beste is vur ivventu-iile wedstrijdvluchte te vliege. Halverwege 'nne slok drinke verslikt Flip z'n èige bekant umdèt'm te binne schôôt dèt ie uurst èi-ger hai-j moete haole vur ie van de deur af moch. Ik denk dè'k gaaw m'n dùive los, zìt ie en dan mèr vlug trug op hùis òn en èi-ger haole anders zal 't 'r klemme taovend.

Sjaak en ik kiike elkaar lach. Ni-nii plèkker, zì lie-ghut zôas ge wit, we èèreg in dèt v'ndaog iin wis ie ons te overtùige zouw ie, hoe nooi ok, Op dè mument kwam d'n wèèke te vruug vur zweve um mun verstand unne geweldigen inval. hillemol nie nur hùis trug, wete dè ge èi-ger meebrengt van Linderstrèèp.

is òn en schôote in unne Sjaak, we zitte hier in de hebben'r wel degelijk april is. Mèr al mee al dèt ginne mop waar en trug op hùis òn fietse. Hèllige Geest aacht pinkstere bove mè te verlichte en kriig ik Flip jonge, ge hoeft ge lot de vrouw gewôôn

Ge bent unne lekkere zì Flip, dè's echt unne goei-je april mop. Nii Flip, lùisterd nouw is, ge héd nie vur niks zò'n goei-j postdùive. Post-Dùive: ja dè hai-j d'n Hèlligen Geest mè ingegeve en vur we de dùive loste deje we bè twii dùive, zunne witpen en zun blaawke, goe-d zichtbaar 'n briefke òn hun pótje mee de bòdschap, "breng èi-ger mee van Linderstrèèp, Flip". En mense die d'n orlog nog hebbe meegemokt, lèk as ik, wete dè deez menier van internette feilloos werkt. Hier op de Linderhèi-j, bè de tobhut van valkevanger Karel Molle hai-j UPM-Nokia-Samsung-Sony en nog meer mobieltjesfabrikante 't naokèèke.

Nouw kozze we mee 'n gerust hart dur fietse nur kefee "De Hospes". 't Waar d'r plezierig druk en daor hadde z'r **echt** inne te pakke. D'r hai-j in de krant gestòn dè

de poszegel vur unnen gewonen brief per iin april inne cent duurder zouw worre, mèr dèt'r tijdelijk unne poszegel van inne cent ùitgegeve zouw worre.

Al die mense die nog wà vurrad han hoefde dan mèr unne poszegel van inne cent bè te plèkke. Nouw zat dieje galpert daor te lammetèere dèt ie poszegels moes bè kôôpe en dèt ie al vruug nur 't postketoor waar geweest en dèt'r nog gin van die poszegels ware. Daor han z'hum zô wijs gelaote as ie waar en in 't kefee netuurlijk ok begrèpte wel. Bij d'n vierden trappist zwoer ie dèt ie 'r de consumentenbond wel is bè zouw haole want hij von 't ongeperrementeerd en hij kriig van alleman gelèèk. Toen de miste wir stillekes òn op hùis òn din en dieje poszegelkôôper z'n èige nog aaltè druk zat te maoke, zì dieje kastelein meschien is't wel unne aprillemop. Toen pas viel zonne franc en wier 'r daverend gelache umdè gezicht van dieje poszegelkwèèkert. Z'n gezicht zouw goe-d kanne diene as vurbild vur de poszegel van 't verwaarloosde kind. Kôstelijk waar dè.

Wellie din ok wir op hùis òn mèr ginge uurst nog bè Vroeves òn vur èi-er. Waarent'r aaltè tien, moes Flip nouw twintig èi-er meebrenge vanwege de ònkommende pòsse. Ik zal 'r mèr dertig vatte zì Flip, mag ik 't nog unne keer vergèete. We trulde wir op hùis òn toen 'r van wèèd af 'n grôôte rèegenbù-i kwam ònzette. Bè de lie-ghut òngekomme ginge daander op vurhand èfkes schùile, mèr ik dee dur umdèt al rillek laot waar vur 'n bepolde afspraak nao te komme.

's Anderendaogs onder 't buljerte bè kefee " De Dommelstroom", wouwe die twii wete of ik nog dreug waar thùis gekomme. Ge zal't nie geleuve, zee ik, mar ik waar de bù-i krèk veur gebleve want ik waar hillemol niks nat mèr m'n fietstasse stonde vol watter. En gè Sjaak wouw ik wete. Schòn aachter de bù-i òngefietst mee net 'n goei-j tempo M'n vurste wiel waar hallef nat mèr ik ok schòn dreug gebleve as ik mèr nie harder fietste ???????. Flip waar gelèk ie zee schòn tusse de bù-i-je dur gefietst hai-j ie gewaor geworre. Stak ie z'n linkerhand ùit vur af te slòn wier ze kletsnat en stak ie z'n rechtse ùit 'tzelfde liedje. Wa doede dan, zì Flip, ge trekt oew elleboge nur binne fietst krèk tusse de bù-i-je dur en ge komt dreug thùis. En as ge 't nie geleuft gò mèr kèèke nur munne dùivekôrref thùis, hartstikke dreug op vèef centimèeter nao wirskante op de kop. En han de gevleugelde mubieltjes de bòdschap goe-d overgebracht wouw ik wete. Ja-jaa, dè wel, zì Flip, mèr wel te laot want toen ik thùis kwam lag 'r 'n briefke op de keuketoffel mee de volgende bòdschap. "Dùive nog nie binne ben nur 't postketoor vur poszegels van inne cent witte wel en èi-er haole wà gè vergèete bent. Ik zal 'r dertig vatte kand't nog unne kiir vergèete verdimmese gaopert daor ge rond lopt". Sjaak en ik han 't niemir, dè begrèpte wel zeker, traone hebbe we gelache.

Sjonge-jonge toe dè we nog is gòn fietse. Houdoe

Dries
Van Dommele

Uitleg

Neffenin	= naast elkaar
taarweg	= asfaltweg
klemme	= spannen
nooi	= node, met tegenzin
galpert	= snotjongen
lammetèère	= jammeren
trulde	= op je gemak gaan, langzaam
gewaor	= gemerkt

17. Vèèf en zestig plus.

Tegewórrig worre de miste mense vort 'n hiil stukske ouwer as vruger. Zô ok Bertje Janse. Die dan ok al wir ettelleke jaore meeje pesjoen is en't bevalt um nog steeds harstikke goe-d. Al hai-j daor in 't begin toch wel wà moeite meeje gehad um z'n èige 'n bietje òn te paase. Van alle kante kreeg ie goei-je raod, van ge moet dit of dè gòn doen, of iin of andere cursus gòn volge. Zèllef hai-j trouwes ok allerlèi-j planne gemokt van wà ie allemol wilde gòn doen as't ze wèèd war. Mèr van al die planne kwamp achteraf gezien nie echt veul terecht. Zô zouw ie saome meeje z'n vrouw Anna 'n wirreldreis gòn maoke, mèr toen't zô wèèd war dè ze d'n tèèd han um te gòn, bleve ze toch mèr liever thùis. Twii drie wèèke op vekansie meeje de kèrreven vonne ze meer as zat. Ok hai-j z'n eige vurgenomme z'n èige van de goei-je kant te laote zien dur af en toe wa meeje te helpe in't hushouwe, mèr dè liep faliekant vurkeert vur hum af. Volges z'n vrouw liep ie allinnig mèr in de weeg. Gelopt me d'n hille dag vur m'n voe-te, ik ben veul eer klaor as ge nie meeje helpt, zeeje ze dan ok tege um. In d'n hof gink't 'r al nie veul bèèter òn toe. 't Gras maai-je dè gink nog wel dè war ie gewend, mèr verder blèttie vort overal af. Want toen ie 't onkruid wou gòn schoeffele in't bloemetuintje van z'n vrouw war de bôôt òn. Wor bende nouw toch wir meeje bezig riep ze! Al m'n bloeme hedde vernield die'k vurrige wèèk ingezèi-jd heb, blè 'r dan ok meeje ùiw pôte van af as ge dor gen verstand van hèt. Zô dè wis ie dan ok wir. Mèr 't went allemol, moete mèr denke.

Ok hai-j beloofte um bij z'n dochter nèe-j stoeptegels te komme legge achter op de plòts. Mèr dè war um goe-d tege gevalle, 'n òlling wèèk warrie 'r meeje bezig geweest. Mèr toen ie 'r meeje klaor waar, hai-j nog zeker drie daog noddig gehad um wir 'n bietje bij te komme, zonne last hai-j gehad van z'nne rug. Mèr 't èrregeste waar dè ze achteraf van èrremoei-j iemes anders 't oppernèèjt hebbe moete laote over doen, want 't war niks as hult en bult, wà dettie 'r van gemokt hai-j. Hij is 'r nouw wel achter dè ge meeje twii linkse hàànd òn zô ie-t nie moet beginne toch zeker nie as ge nog noit 'n schup hèd vaast gehad.

Tegewórrig zettie smèrreges nog wel koffie en zörgt in de lóóp van d'n dag vur de bodschappe die gedòn moete worre, mèr verder moei-jt ie z'n èige nerges mèr meeje in't hushouwe. Dè laot ie dan ok mèr over òn z'n vrouw die dè zô al jaore lang gewend is en zô akkedèèr 't dan ok 't beste. D'r ken d'r trouwes ok mèr inne d'n baos zèn in hùis en dè ben ik, zì Anna ! Zôdoende hèttie tegewórrig dan ok vort z'n èigeste bissigheeje en hobbies worrie z'n èige meeje bezig houwt. Ok gittie veul fietse en wandele saome meeje z'n Anna of alliinig, zô dettie z'nne tèèd gemakkelijk vol krè.

Zô kwamp ie lest op iin van z'n wandelinge 'nne ouwe schoolkammeraod tege die ok òn de wandel waar. Hij moes uurst toch nog goe-d kèèke of ie 't wel goe-d gezien hai, mèr 't war toch echt Willem Baoke, die ie in meer as vijftig jaor nie mèr gezien hai-j. Dè lank geleje dè'k ùiw gezien heb zì Bertje dan ok tege 'm. Ja dè klopt, zì Willem, dè zeker geleje sins dè'k van de school af ben, denk ik zô. Hij vertelde dettie meer as firtig jaor dierenarts waar gewist in't iin of ander klèen gehuchje in d'n Achterhoek, mèr wir hier henne verhùisd war sins dè z'n vrouw Drieka gestörve wàar.

Ze kletste wà over 't iin en't ander en over vruger tèèje, toe dè Willem inins zì, wor moet 't toch nòr toe meeje dees wirreld, moete daor die biste zien stòn terwèèl ie nor de koei-je wees die daor in de wèi-j stonne. 't Zèn toch mèr èrrem bisjes as ge 't mèn

vraagt. Hoezo vroeg Bertje, ze zien 'r toch goe-d en gezond ùit en gève nog vollop mèllek ok. Ja mèr as ge goe-d nòr die óóge van die koei-je kèkt, kende goe-d zien desse veuls tekort gekomme zèn in d'r lève. Ik ben nie vur niks veearts gewist en zie krèk hoe 't 'r vurstii meeje die biste en dè is nie al te best, as ge 't mèn vraagt. Ik wed dè dees koei-j nog noit 'nne stier van dichtbij gezien hebbe, lao stòn desse 'r oit meeje van doen gehad hebbe. 't Is al net inder as meeje al die vèèrekkes van tegewórrig, die zèn ok allinnig nog mèr goe-d vur de slacht en zien verder ok noit van ze lèève 'nne vèèrekkesbèèr. Mèr hoe die biste d'r z'n èige onder vule dur wordt nie over geprot. Nii, 't moet tegewórrig vurt allemol kunstmaotig gedòn worre. Vruger gink 't 'r toch hiil anders òn toe. Ik weet nog goe-d dè wellie as klèèn mènnekes altè ginge kèèke as de boere meeje hun merries nor d'n hengst ginge die hier op gezette tèèj z'nne ronde deej in't dörp.

Ge hurde um al 'n straot verder òn komme hinnikke. En bij ons neffe, bij boer van Summerre han ze altij 'nne stier in de wèi-j lóópe, wor ziede dè tegewórrig nog. t Is al vort ze ver dè ze de biste zèllefs al kenne klóóne!

Nii vur mij hoof 't nie mèr. Ik ben dan ok harstikke blèi-j dè'k 'r meeje gestopt ben en 't wordt allin nog mèr èrreger meeje al die nieuwigheje van tegewórrig. Menne plotsvervanger is nouw al genne veearts mèr .Nii ze noemt d'r èige diereconsulente en heej hiil 't hùis laote verbouwe tot 'n klieniek vur hùisdiere. Lest zag ik 'r nog iemes nòr binne gòn meeje 'n veugelkoike wor 'n kenarriepietje in zat. 't Bisje hai z'n pótje gebroke. 't Is d'r goei-j rèècht dè ze daor d'r èige meeje bezig houwt. Per slot van rekening moet iemes 't doen, ik zeg dan ok niks gen kaod over dè mens, mèr volges mèn heej ze nog noi-jt 'nne koei-je-stal van binne gezien. Gekent 'r wel meeje lààche, mèr binne vèèf en twinteg jaor gidget meeje ons presies dezelfde kant op as we nie ùitkèke. Dan hebbe ze 't mansvolk ok nerges mèr vur noddig. Ik ben dan ok mèr wà blèi-j dè'k dè allemol nie mèr meeje hoof te maake. Ik heb 'n goe-j vrouw gehad en we hebbe saome zes keinder gróót gebrocht wor ik best trots op ben. Bertje wouw af en toe ok welles ie-t zegge mèr dur war gewóón gèn speld tusse te krège. Zô gink Willem nog efkes dur toe dettie eindelek stopte en onkùierde. Wel riep ie Bertjes nog

nao van, doe eulie Anna de groete as ge thùis bent.

Gossie mijne, wà kos dieje mens zèèvere.

Gelukkig war Bertje nie ze zwaor op de haand um 'r z'n èige echt druk over te maake, en wà 't z'n èige betreft gidget hum de lesten tèèd steeds bèèter af vural in z'n huwelijk meeje z'n Anna gidget steeds bèèter. Want hoe langer dèss ze getrùiw d zèn en hoe ouwer dèsse worre, hoe bèèter dè ze saome overiin komme. Vural op seksgebied.

Want ze hebbe tegewórrig vort regelmaotig saome koppèen as ze nor bed gòn, dus dè zit wel goe-d meeje die twii. In ieder geval hettie nouw ok wir genoeg gehurd um over te kenne praote as ie saome meeje z'n vriende Henk en Kees op 't liegbènkske zit in't tórrep want dur brenge ze saome hil wà tèèd dur meeje z'n drieje. Zôdoende blèève ze dan ok goe-d op de hogte van wà 'r zich allemol afspult in't dörrep. Houwdoe. Carolus

Uitleg

Etteleke	= enkele
iir klaor	= eerder klaar
blèttie	= blijft hij
'n ólling wèèk	= een hele week
èrremoei-j	= armoede
schup	= spade of schop
smèrreges	= 'smorgens
akkedeer 't	= overeenkomen
bissigheeje	= bezigheden
krè	= krijgt
gossie mijne	= kracht term
törrep	= centrum in ons dorp
dörrep	= het dorp zelf.

18. Onze Fokkie

Ge kent die wel, die klèin fel huundjes, die vruuger rond de boerderèè-je liepe. Unne boerefox. Ze warre mistal hil veul wit van kleur mee-j wà zwart en oit wà brùin-èittig. De inne hai-j al 'n skónner köpke as d'n andere. Ze han klèèn spitse urkes en dikwels 'n kort stèrtje. Unne boerefox is eigeluk gin ras. Ja 'n straotras, 't is gewôôn 'n fel huundje. Hil ie-t anders as 'n Jack Russel (alliin dieje naam al) wur wel 'n pepier bè kan zèn. Bè 'n fokske krègde alliin krantepepier. (denk ik)

Wij han ok zô'n huundje in Blaal gekocht, vur 25 gulde. Rèècht ùit de nest. 't War zô'n klèin ding dè ge zô in iin hand kost haawe. Wij 's aoves nà 't melke dè fokske opgehald. Toen we ner hous reeje zeej ons Henja "dè gè straks hil ons boerderèè-j moet bewaoke, nie te geleuve". We han veul plezier an dè huundje. Onze Wim kon 'm laote rolle en op z'n achterste pótjes laote danse. 't War 'n reu-jke dus 'n mènneke. Hij hì wel 't nodige vernield. Vural pyama's, dur war ie gek op. Hij liep gewôôn d'n hille dag in hous en moes ie piese, joekerde ie unne kiir en dan liete we hum de stal op. Dur ston toen nog vii. Hij war vlug zùiver (zinnelijk). Mèr ja wà wilde as ge ieder kiir as ge binne pieste er mee-j uw snoet dur gevege worde.

Twidde korstdag moese we de hille dag weg. Op de Zilberg war 'n wedstrijd mee-j de pony's, wur onze Peter en ons Henja an mee-j dinne. Walter ree-j mee-j de viiwaoge de pony's van de ponyclub er henne. We warre mee-j allemal d'n hille dag weg. Wà zô'n we mee-j onze Fokkie doen ? Mee-jnemme ging nie. Witte wà, we laote de deur ner de stal ope dan kan ie er eltè ùit. Zô gezeed zô gedan.

We komme um 'n uur of 6 -7 terug, 't war al donker. Zegge we onderweeges nog tege elkaar, hoe zal onze Fokkie 't vandaag gemakt hebbe. Vur 't urst unne hille dag alliin thous. We doen de deur ope en knippe 't licht an en we verskiete van de rotzooi. Hì die-je hond den hille dag lope sjouwe. Alles van de stal wattie kon draoge lag in de keuke - kammer of slapkammer. Stukskes touw - jute zakke - erpels en plukke hooi. Wanne troep !! Mèr alles wà in hous los lag war op de stal te vèene. Bedmatjes - pyama's - handdoeke en krante. Nouw – nouw, we hebbe 't gewete. En wij mèr compassie hebbe en denke dèt ie z'n eige zou vervele. Die fokskes han ok eltè van die skón naome zôas Fikkie of Tippië of Fokkie.

Wij hebbe nouw nog 'n fokske, die hiet Max. We hebbe er 50 euro vur betald en ie is steeds duurder geworre.

Hoezo ?? Dur hebbe we al wà mee te stelle gehad. 't Is 'n reu-jke en goe-d gezond, dus ie war nogal is mee-j op riip. Dè warre we vort muug. Wij de veearts gebeld um dur 'n eind an te maoke (castereren hiet dè dan) Gevraoge wà dè ging koste. Dè lag eran hoe zwaor ie war. Bove de 10 kilo war 't duurder as dur onder. Wij dè huundje gewoge, woog ie toch net ie-t meer as 10 kilo. Dus wij onze Max op ransoen gezet, Dè warre de urste verdienste, want 't koste toch al genoeg. 't War allemal goed gelukt, mèr 't riipe hit ie toch nie hillemaal afgeliird. Zo aaf en toe moet ie toch nog unne kiir dur ùitnèi-je. Dan kande roepe wà ge wilt, mèr ginne hond die kumt.

Vruuger zou zonne hond dan wel is ner hous kenne komme mee-j 'n blik àn 'n touw um zonne bùik. Ketelen hiet dè dan. Dè heb ik ok nog ooit mee-j gedàn. As er dan erges 'n huundje hiit war kwame de reu-jkes dur op af. Dan worde zonne hond binne gelokt, 'n touw mee-j 'n blik eran um zonne bùik gebonde en dan wir los gelaote. Ging dè huundje àn 't lôôpe mee-j dè blik aachter um an. Hoe harder dèt ie liep hoe harder dè blik op en neer ging. Dan wouwe ze wel op hous in. Zôo-iet gebeurt nouw nie mir.

Mèr onze Max war van de wèinter toch wir unne kiir weggelôpe. Hit iemes um onder d'n auto gehad en z'n pótje war gerakt. Mee-j um ner d'n veearts geweest. 't War nie gebroke mer 'n pees gescheurd of kapot. Miskien genas 't nog wel. Mèr nèè !! Hij blijf dè pótje slèèpe en op d'n duur ging 't kapot. Bè al 't liid war 't toch 'n skòn gezicht hoe ie rondliep. Hij viét dè pótje in zonne mond. Nou hebbe we 'm laote operere en hebbe ze 'n stukske van dè pótje eraf gehald. Hij lupt wir as unne kievit mèr dan op drie pótjes. Dus al mee al unne dure hond, mèr we wille 'm nie kwèèt want ie wakt goed.

Unne echte fox is te kenne an zonne roeper.
Wà is unne roeper, dè is zonne start bove zonne poeper.

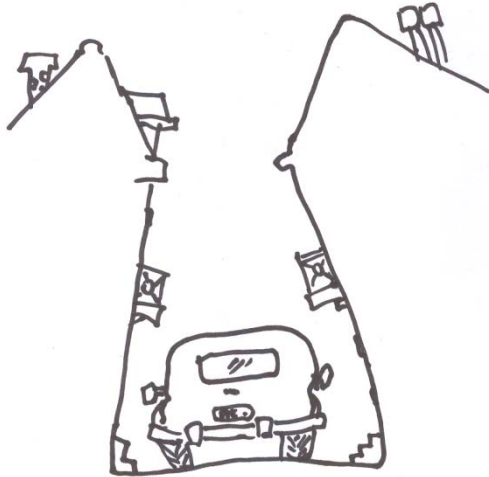
Mientje Kwinten-Evers

Uitleg

Huundjes	= hondjes
mistal	= meestal
bruin-èittig	= bruinachtig
urkes	= oortjes
dikwels	= dikwijls
stèrtje	= staartje
Blaal	= Bladel
geleuve	= gelove
piese	= plassen
joekerde	= kort janken
snoet	= neus
dinne	= deden
hille	= hele
witte wà	= weet je wat
verskie-te	= schrikken
eltè ùit	= altijd uit
onderweeges	= onderweg
èrpels	= aardappelen
wanne troep	= wat een troep
compassie	= medelijden
dèt ie	= dat hij
hiet	= heet
veur betaald	= voor betaald
op riip	= de hort op
muug	= moe
ùitnèi-je	= weglopen
hiit	= loops
hit iemes	= heeft iemand
lupt	= loopt
kwèèt	= kwijt
wakt	= waakt

19. Bodschappe doen in Italië

In 'n hil klèèn dörrepke, hôôg in de berge, 'n hil klèèn winkeltje in 'n hil klèèn smal strötje. Unnen auto kan 'r amper dur, ge kant an wirskante de huis anraoke. Schots en schif op de weg meej 'n stuupke of 'n trèpke en ge valt meej de deur in huis. In zô'n winkeltje bende welkom. "Bongiorno" ! Oftewel "Goei-je mërrege" !
Hoe zouwe ze "unne winkel van sinkel" in 't Italiaans zegge? Gin idee.

Mèr ze han 'r van alles. Gruunte, vlis, è-
jer, romme, kèès, ge kont zô gek nie
prakkezere of ze han't. Bòntjes,
wörtelkes en jùn ùit hunnen eigen hof.
Mèr ok eigegebraoje kelkoen. Die sneje
ze meej de hand meej 'n grôôt
schèrrep mes, lekker vur op d'n bottram.
Moeste 'nne nèèje stekker hebbe of 'n
rölleke plekband, alles kond'r vèene.
Ondertusse lirde ok wa Italiaans en
vraogde vort nor vino rosso of vino
bianco. 't Is dik haand- en voe-tewèrrek,
mèr asse kanne verkôope verstòn ze't
gaaw. Vur de wèèn nom d'n bàs oe meej
nor de kelder, drèèjde vur oe de lamp an

en ge kont zuuke zô lang as ge wilde en ge kont vatte wà ge wilde. Mèr ge waart 'r
echt klant. Trug in 't winkeltje komde nie ùitgekeke. 't Zaat harstikke vol, van de vloer
toe àn 't plefon, van bove toe onder, van veur toe achter en zelfs op de stoep. Ziip
en sòdda, sokke en onderbroeke, pleejpepier en keukerolle en dan nog van die
frutkedookes vur de kèinder en kits-soevenierkes. 't Is te veul om op te noeme.
Alliin koffieromme kenne ze nie. De koffie drinke ze alliin pèkzwart, as 'nne
mondvertèrreger in zô'n hil klèèn kópke of ooit in 'n bietje grötter tas, mèr dan meej
opgeklopt schùm, dè noeme ze dan kappesjieno. Allebèij lekker mèr ge moet ginne
Nederlandse koffie verwachte. Daor bende trouwes ok nie vur gegòn. En dan nao al
dè muug gewinkel gaaw ùit de zon op 'n terrasje, meej wa ge gèr hèt en dan mense
kèèke.

Slievenheer hi meer lilleke dan schòn kosgèngers geschaope, dè moet gezeed
worre. Van dik toe hil dik en van blôôt toe hil blôôt of wor 't bröske zit is veur.
Uiteindelek godde hil tevreje nor huis. Arriverdecì ! Toe wir is !

Joke Peels-Mollen

Uitleg

Strötje	= straatje
vlis, romme, kèès	= vlees, melk, kaas
prakkezere	= bedenken
jùn	= uien
frutkedookes	= kleine cadeautjes
koffieromme	= koffiemelk
mondvertèrreger	= mondverterger, iets van niks

kosgengers
bröske
godde

= kostgangers
= broche-je (sierspeldje)
= ga je

20. Ons mam

As moeder van 'n grôôt gezin
waarde gij de spil in hùis
ge waard 'r steeds ge zurgde
we vuulde ons 'r thùis
we kosse meej ùiw laache
ge zongt meej ons 'n lied
ge dreugde onze traone
bij pèèn of bij verdriet
ge stopte onze sokke
verstelde onze jas
ge zörgde vur 't èète
en deej vur ons de was
vekansie of ne vrij-je dag
dè kwamp bij ùiw nie vur
al waarde ziek , al waarde muug
't wèrrek gink steeds dur
de zörg vur al die keinder
kwamp steeds wir op ùiw niir
van smerges vruug tot sàoves laot
ge waard steeds in de wiir
toch wier d'r noit 'n lintje
opzèèj geled vur jouw
al waarde iin der beste
as moeder en as vrouw
mèr we blèève van ùiw houwe
ok al bende heen gegaon
want gij schonk ons 't lèève
en ere nouw ùiw naom.

Carolus

21. Wasdag

Moete oe is vurstelle. 'n Huishaawe van nege man. Zes kèinder, vadder en moeder plus 'n ongetruiwde tante. Wa ge daor 'n was van had. D'r wier mar inne keer in de wèèk gewaase. Mòndeg war wasdag mèr zondegsaoves begon 't al. De witte was war ùitgezocht en die ging dan in de wasketel. In d'n beginne makte we sop van zunligtziip latter krigge we ziippoer-er. Wan was ! Alliin al de lakes, twii kirre twii twiipersôônslakes en vijf kirre twii iipersôônslakes plus al 't ondergoe-d, de schorte en de afdreughandoeke. Al die witte was wier in de bijkeuke op 'n speciaal kacheltje gekokt, witte wel, zô-iin meej drie ringe. Mistal wier dè kacheltje àngemakt meej dennedolle, dan klèèn houtjes erop en dan kole. Latter is 'r in de plats van dè kacheltje 'n grôôte gaspit gekomme, 'n industrie-pit noemde ze dè, dè war wel wa hèndiger. As de was gekokt ha bleef die d'n hille naacht in dè sop in dieje ketel stòn. 'sMèrges war die dan lierieluiv en krèk goe-d um te waase. In alle vruugte moesde dan al àn de gang. Die witte was ging dan in 't wasmesjien. Dè war urst nog 'n houte kùip, 't war wel 'nne Miele, meej 'nne vringer. D'r zaat 'nne motor achter meej zô'n àndrijfwièl. As ik nouw naodenk best wel gevarlek. De vringer moesde wel zèllef meej de hand drèi-je. As ge 'n blèi-jk had ging daor de was op. Handoeke, hemde en onderbroeke. Deez leste liefst meej 't krùis omhog. De zon en de lucht zörgde vur 'n hagelwitte was. Onderwèèl ging de bonte was in 'tzelfde sop, dè war wa verder afgekoeld en nog schòn sop. Latter moes alles gespuuld worre. Drie zinke teile op 'n rèi-jke. Ijskaaw watter want 't war nie altij zommer. 'nne Geiser beston toen nog nie. Dikke, rooi-j stijf haand en vingers kriigde 'rvan. Um 't 'n bietje op te vange wier d'r 'nne moor watter gekokt op d'n kwiesenjèer in de keuke. Dè wèrrem watter wier dan over 't spulwatter gegote. Geregeld moesde oew haand onder oew oksels haawe um oew tintelende vingers op te wèrreme.

Ze hebben 't oi-jt over diejen goei-jen ouwen tèèd mèr ik weet 't nog zô krèk nog nie. In 't leste spulwatter zaat 't blauwsel. Net as moeders keuke war de was ok moeders trots. Dan ging alles op d'n wasdraod. Hillemol langs d'n hofpad, van veur tot achteren. Meschien wel dertig mèèter. Mèr goe-d dè diejen hofpad op zotterdag hillemol geschoefeld en gegrieseld war. Ok de pèi-jkes tusse de bontjes, de wörtelkes en de labbonne wiere meej gegrieseld, zô dè d'n hof 'r zondegts schòn bij lag. Onder de wasdraod stonne ok de bluumkes. Lievermènnenes, kemille, snoffels, goudsbloeme, zelfs tijgerlelies. Deez war efkes tussendur, dè hurde nie bij de was. Ondertusse war 't al wèèd nao de middeg en moes alles nog opgerùimd worre. De bijkeuke geschrobd en de rommel àn de kant. In de zomer war 't nog tot daor àn toe mar in de wèinter war 't 'n hil begènkens. Hillemol gin verwèrming, ge ston 'r te vernikkele van de kaaw. Dan moes ok de hil was nar de zolder. Daor war plats zat. Nao aflôop moes de was ok nog àn de kant. Gelukkeg han we 'nne mangel op zolder. Daor kon al 't plat goe-d durhenne mèr d'r bliif nog zat strèèkgoe-d over. Vurral t'stijfsgoe-d war veul en secuur wèrrek. Zô hadde nie inne wasdag mèr zeker twii of drie. Wel wa anders as tegeworrig, wor de wasmesjienes iedere dag drèi-je en d'n dreuger 'rlangs. Mèr as ze meej tweeje werke moete ze wa verzinne en schòn ùit de wasmaand visse, zonder strèèke, dè moet kunne in twiiduzendzeuve.

“Maandag wasdag doe je mee
 in het washok is een zee
 alle kleertjes van mijn pop
 doe ik in het warme sop
 in de wilde wapperwind
 hangt de was van mijn poppekind
 aan een lijntje strak en hoog
 alles komt vandaag nog droog”
 Joke Peels-Mollen

Uitleg

dennedolle	= dennenappels
zunligtziip	= sunlightzeep
lierielùiw	= lauw, halfwarm
moor	= waterketel
kwiesenjèèr	= kookkachel met oven
geschoefeld	= geschoffeld
gegrieseld	= geharkt
labbònne	= tuinbonen
lievermènnekes	= duizendschonen
snoffels	= kleine anjers
'n hil begènkennis	= een heel gedoe
vernikkele	= kou lijden (tot op het bot)
mangel	= linnenpers (met twee rollen)

22. Blèft ons taol nog standhouwe??

Mèen klèindochter van drie-j kumt iedere mandaggemèrge bè mèn. Ik prebeer heur toch 'n bietje Bòrkels bè te brenge. Afgelope wèek war ze wir bè ons en ze gî dan ok mee-j nèr de stal. Ze kwebbelt an iin stuk, dè is wel skon. Dan doen we op de voei-gerplats bè de koei-j 't voei-ger wa anskuive. Ze hî dan ok zô'n klèin bessempke. Dus ik zeg tege heur, vat die-je bessem mèr. Oma...dat is 'n bezem!! Nèè Ilse...dè is unne bessem. Zij wir. Ons pap zegt dat is 'n bezem. Ik vraog, wur wonde gè???. Ik woon in Borkel en Schaft. Dan ik wir: In Bòrkel zegge we unne bessem meidje. Ze loste de zaak goed op en zèè: Oma zegt dè is unne bessem hè. Hoelang zal Oma nog mee-j unne bessem kenne kèerre???

Uitleg

Standhouwe	= bestaan
mèen	= mijn
mandaggemèrge	= maandagmorgen
kèerre	= vegen

Speule mee-j woorde

Ok de Engelse taol gî 'n grôte rol speule in onze tèèd. Nèmt nouw 't woord "facelift". Ik wouw 't in 't woordeboek opzooke, mèr ik kon niks vèene, 't Ston er nie in. Toen in 't Engels woordeboek gekeke en jewel. Facelift is gelaatsverjonging. Hoe komme ze er bè. Ik heb er 'n versje op gemakt. Unne limerick (is de wel Nederlands)

As ge ouwer wordt dè kende zien.
 Dan gat euw gezicht wà ploi-je miskien.
 Oôgwalle, dobbel kien en ok slappe bille.
Dan hier en daor de zaak wà optille
 En ge ziet er wir ut as zeuветien.

Facelift is gelaatsverjonging, dus gezichtsbedrog!!

Dan heb ik nog iet anders, dè noeme ze 'n elfje.
 Dè is gin elfke ùit 'n sprookje. Ut is 'n sort versje en dè moet dan van elf woorde gemakt zèn. En zo wur 't opgeskreve.

facelift	= 1 woord
wurrem noddig	= 2 woorde
te rùim vel	= 3 woorde
van oogwalle tot kien	= 4 woorde
natuurlijk!!!	= 1 woord

Saome elf woorde, durrem hiet ut 'n elfje.

Zô ziede mer wir dè ge ok in 't dialect wel 'n verhaoltje van deze tèèd kent skrève.

Mientje Kwinten-Evers

Uitleg

Vèenne	= vinden
ploi-je	= plooiën
dobbel kien	= dubbel kin
wur	= word
wurrem noddig	= waarom nodig
hiet	= heet

23. Vluchte

Somwèele moet ik de beton- en stînmassas ontvluchte
Zôô ok 't asfalt en vordenderend vrachtlewèi-j
Dan trek ik weg nur klaor en helder luchte
Bove zollige stilte van de grôôte hèi-j

In alle vruugte ben ik dan t'r plakke
Onschaaw ik oranjerôôd ònkleurende kim
Ik laot m'n eige op unnen bomstronk
zakke
Belèèf unne schònne daggeraad en
zonneklim

Dan kumt'r alsmèr meer lèève òn de
grond
On 't zwèèrek 'n vogelensymfonie
Alles is zùiver van maot in d'n hèllige
mèèregestond

Alles, krèk alles in volkomme hèrmenie

Ik hervat munne lôôp en dalk dur de hèi-j
Nur daor wor ik unne machtigen oerbom, unne vliegden weet te stòn
Vur diejen den li unne hillen grôôte zwèrefkèi-j
Twii brokke puur netuur in wèedse rùimte, nondepie wà schòn

Oerbom vliegden, hier zômèr nirgewèi-jd
As de mens de netuur mèr lot geworre
Nie alles hoeft dur mensehaand getuld of gezèi-jt
Vliegden hoe rejaol schòn ùit eige kraacht geborre

Daor òngekomme rust ik dan 'n wèèl
Zittend. loom lùì tege diejen stoeren den
Op uur en tèèd trek ik vurlôôpig ginne pèèl
Vendaog weet ik is de hèi-j van mèn

Wir wakker kùir ik op mun gemèkske nur 'n helder spiegelend venneke
Daor treft m'n ôôg 't schrèèverke van Guido Gezelle
Unne witte bèrk in spiegelbild, 'n koppel inde en 'n watterhenneke
Wor ik nog unne schatserij-jer gewaor en dansende liebelle

Ik goi-j langs dicht struwiil vol melodie van vogelzang

Wij-jerop hur ik de koekoek en de trilboor van 'n spèècht
D'r heerst 'n serene bovenetuurlijke saomenhang
Vur wie 't pruuve wil, op de hòi-j kumt de netuur pas toe z'n rèècht

Nao zònne dag kan ik 'r wir efkes tege
En hoop ik vurig dè de hòi-j zunne netuurlijke gang kan blèève gòn
Zô dè degeen die nao ons komme ok nog pruuve de zege
Van 'n hòi-j zô wèèds, zô grôôts, zô zollig stil en meraokels schòn

Dries.Van Dommele